

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЗАОЧНОЇ ТА ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Освітній ступінь «Магістр»

на тему: «ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ТА
КОНТРОЛЮ ГРОШОВИХ КОШТІВ У ХХХХ ГОСПОДАРСТВІ ХХХХ
ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ»

Виконав: студент 2 другого курсу, групи Оп – 71з

Спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

КОНОВАЛ С.Б.

(Прізвище та ініціали)

Керівник: д.е.н., професор ГНАТИШИН Л.Б.

(Прізвище та ініціали)

Рецензент: _____

(Прізвище та ініціали)

ЛЬВІВ 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЗАОЧНОЇ ТА ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ

Освітній ступінь «Магістр»

Спеціальність **071 «Облік і оподаткування»**
(шифр і назва напрямку підготовки, спеціальності)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри _____

(підпис)

д.е.н., професор Гнатишин Л.Б.
(звання, ступінь, прізвище та ініціали)

«20» лютого 2023 року

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу студенту

КОНОВАЛ СОФІЇ БОГДАНІВНИ

(прізвище, ім'я, по-батькові)

1. Тема роботи «ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ГРОШОВИХ КОШТІВ У ХХХХ ГОСПОДАРСТВІ ХХХХ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ»

Керівник роботи ГНАТИШИН Л.Б., д.е.н., професор
(прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Затверджена наказом ЛНУП від «17» лютого 2023 року № 33/К-С

2. Термін здачі студентом закінченої кваліфікаційної роботи до «15» січня 2024 року

3. Вихідні дані для дипломної роботи: нормативно-правові та літературні джерела за темою роботи, дані аналітичного та синтетичного обліку, річна фінансова та статистична звітність досліджуваного підприємства, Інтернет-джерела, методичні рекомендації

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ГРОШОВИХ КОШТІВ

1.1. Економічна сутність, функції та класифікація грошових коштів

1.2. Підходи до класифікації грошових коштів та її використання для потреб обліку та контролю

1.3. Нормативно-правова база обліку та контролю грошових коштів

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ГРОШОВИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Аналіз організаційної та господарсько-виробничої діяльності ХХХХ господарства ХХХХ

2.2. Аналіз фінансової діяльності ХХХХ

- 2.3. Організація обліку грошових коштів
 2.4. Особливості відображення електронних грошей в обліку
 2.5. Методичні та організаційні аспекти здійснення фінансового контролю грошових коштів
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ГРОШОВИХ КОШТІВ
 3.1. Удосконалення організації обліку грошових коштів як складової монетарних активів
 3.2. Моделювання як інструмент контролю грошових потоків
 3.3. Розробка рекомендацій щодо вдосконалення формування Звіту про рух грошових коштів
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ
ДОДАТКИ

5. Перелік графічного матеріалу: **таблиці, схеми, рисунки**

6. Дата видачі завдання **«20» лютого 2023 року**

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи	Строк виконання етапів роботи
1.	Отримання завдання. Вивчення рекомендованої літератури по темі КР. Написання аналітичного огляду. Вивчення об'єкту. Аналіз існуючого стану (складання програми; написання пояснювальної записки; підготовка картографічних матеріалів для дипломної роботи).	20.02.2023- 15.04.2023 р.
2.	Розробка перспективного рішення та його обґрунтування (написання перспективної частини; виготовлення планової основи для основного варіанту роботи).	16.04.2023 – 15.07.2023 р.
3.	Розробка та обґрунтування пропозицій щодо реалізації роботи. Написання основної частини роботи; висновків і пропозицій.	16.07.2023 – 18.10.2023 р.
4.	Кінцеве оформлення дипломної роботи (здача пояснювальної записки керівнику КР; виправлення його зауважень; здача КР на рецензування; кінцеве оформлення ілюстративних матеріалів, таблиць).	19.10.2023 – 11.12.2023 р.
5.	Підготовка до захисту в ЕК. Пробний захист на випускній кафедрі (написання доповіді й погодження її з керівником КР; виправлення зауважень у графічній частині).	12.12.2023 – 15.01.2024 р.

Студент _____
(підпис)

КОНОВАЛ С.Б.
(прізвище та ініціали)

Керівник проекту (роботи) _____
(підпис)

ГНАТИШИН Л.Б.
(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

У кваліфікаційні роботі ідентифіковано економічну сутність, функції та грошових коштів. Розкрито підходи до класифікації грошових коштів та її використання для потреб обліку та контролю. Висвітлено нормативно-правову базу обліку та контролю грошових коштів.

Проведено аналіз організаційної, господарсько-виробничої та фінансової діяльності ХХХХ господарства ХХХХ. Обґрунтовано особливості організація обліку грошових коштів. Описано відображення електронних грошей в обліку. Представлені методичні та організаційні аспекти здійснення фінансового контролю грошових коштів.

Визначено шляхи вдосконалення організації обліку та контролю грошових коштів. Зображено моделювання як інструмент контролю грошових потоків. Розроблено рекомендацій щодо вдосконалення формування Звіту про рух грошових коштів.

Ключові слова: грошові кошти, грошові потоки, готівка, облік, каса, інвентаризація, контроль, оцінка, діяльність підприємства, показники, методика визначення, фінансова звітність, міжнародні стандарти фінансової звітності.

SUMMARY

The qualification paper discusses the economic importance and functions of cash. The work explores different approaches to categorizing cash and its use in accounting and control. The author also outlines the regulatory framework for cash accounting and control.

The thesis analyzes the organizational, production, and financial operations of the Agrotem agricultural enterprise. The research focuses on the unique aspects of cash flow organization, including the use of digital money, and describes the methodological and organizational aspects of financial control related to cash.

The work suggests ways to improve the organization of cash accounting and control. It also proposes modeling as a tool to regulate cash flow. The author also provides developed recommendations for enhancing the Statement of Cash Flows.

Key words: cash, cash flows, accounting, cash desk, inventory, control, assessment, enterprise operation, indicators, methodology of determination, financial statements, international standards of financial statements.

УДК 657.1: 336.7]: 631.11(477.83)

Кваліфікаційна робота: 86 с. текстової частини, 13 рисунків, 26 таблиць, 119 позицій літературних джерел, додатки.

«ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ГРОШОВИХ КОШТІВ У ХХХХ ГОСПОДАРСТВІ ХХХХ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ»

КОНОВАЛ С.Б. – Кваліфікаційна робота. Кафедра обліку та оподаткування – Дубляни, Львівський НУП, 2024.

Текстова частина охоплює вступ, три розділи, висновки і пропозиції, список використаних джерел.

В першому розділі ідентифіковано економічну сутність, функції та грошових коштів. Розкрито підходи до класифікації грошових коштів та її використання для потреб обліку та контролю. Висвітлено нормативно-правову базу обліку та контролю грошових коштів.

У другому розділі проведено аналіз організаційної, господарсько-виробничої та фінансової діяльності ХХХХ господарства ХХХХ. Обґрунтовано особливості організація обліку грошових коштів. Описано відображення електронних грошей в обліку. Представлені методичні та організаційні аспекти здійснення фінансового контролю грошових коштів.

У третьому розділі визначено шляхи вдосконалення організації обліку та контролю грошових коштів. Зображено моделювання як інструмент контролю грошових потоків. Розроблено рекомендацій щодо вдосконалення формування Звіту про рух грошових коштів.

На основі опрацювання теоретичного та практичного матеріалів зроблено відповідні висновки та конкретні пропозиції.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ГРОШОВИХ КОШТІВ	10
1.1. Економічна сутність, функції та класифікація грошових коштів.....	10
1.2. Підходи до класифікації грошових коштів та її використання для потреб обліку та контролю.....	14
1.3. Нормативно-правова база обліку та контролю грошових коштів.....	20
2. МЕТОДИЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ГРОШОВИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВА	25
2.1. Аналіз організаційної та господарсько-виробничої діяльності ХХХХ господарства ХХХХ.....	25
2.2. Аналіз фінансової діяльності ХХХХ ХХХХ.....	32
2.3. Організація обліку грошових коштів.....	39
2.4. Особливості відображення електронних грошей в обліку.....	46
2.5. Методичні та організаційні аспекти здійснення фінансового контролю грошових коштів.....	52
3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ГРОШОВИХ КОШТІВ.....	58
3.1. Удосконалення організації обліку грошових коштів як складової монетарних активів.....	58
3.2. Моделювання як інструмент контролю грошових потоків.....	62
3.3. Розробка рекомендацій щодо вдосконалення формування Звіту про рух грошових коштів	67
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ.....	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	76
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми. Із становленням ринкової економіки в Україні, розвитком фінансово-господарських зв'язків поміж суб'єктами підприємницької діяльності, появою сучасних форм платіжних засобів, упровадженням інформаційних технологій виникла потреба в удосконаленні обліку. Завдання його реформування – адаптація вітчизняної практики до норм міжнародних стандартів та створення якісного інформаційного підґрунтя для ухвалення управлінських рішень, які спрямовані на забезпечення ліквідності підприємства на коротко- та довгострокову перспективу. Власне завдяки грошовим коштам та їх еквівалентам, як найважливішій ланці системи кругообігу ресурсів, формується основа для підвищення платоспроможності господарюючого суб'єкта.

Грошові кошти є найліквіднішими активами підприємства, які охоплюють готівку в касі, кошти на банківських рахунках, електронні гроші, які у відкритій циркулюючій системі емітуються, депозити до запитання. Грошові кошти – важливий об'єкт системи бухгалтерського обліку, а також грошовий вимірник для інших облікових об'єктів. Важливість грошей беззаперечна.

Зростання якості ухвалених керівництвом підприємства рішень, покращання його фінансового стану залежать від достовірності та повноти даних стосовно руху грошових коштів під час його діяльності. Грошові кошти – об'єкт посиленої уваги контролюючих органів, тож належна організація обліку цих високоліквідних активів позначається на функціонуванні на ринку суб'єктів бізнесу.

Значущість грошових коштів у діяльності підприємств вимагає їхнього поглибленого вивчення, встановлення стратегічних і тактичних напрямів стосовно формування й застосування грошових потоків, дані про які неабияк позначаються на забезпеченні результативності управлінського процесу

господарюючих суб'єктів. Проблеми обліку та контролю грошових коштів – предмет особливої уваги економіки.

Значний внесок у розроблення теоретичних основ і методичних підходів до проблеми обліку грошових коштів та їхнього контролю зробили вчені економісти: А.В. Боднар, Ф.Ф. Бутинець, О.О. Григоревська, Т.С. Каленченко, М.В. Дерій, В.М. Жук, В.В. Нагайчук, І.Б. Садовська, Р.Л. Хом'як, М.Г. Чумаченко, В.Г. Швець, С.Л. Береза, А.В. Гриліцька, І.С. Варавка, С.А. Мальцев, І.С. Несходовський, О.В. Михайленко, Л.М. Чернелевський.

Завершені комплексні дослідження з проблематики обліку та контролю грошових коштів потребують подальшого дослідження, що зумовило вибір теми, визначило її актуальність, основні напрями й завдання дипломного дослідження.

Метою дипломної роботи є обґрунтування теоретико-методичних аспектів обліку та контролю грошових коштів та розроблення рекомендацій щодо їхнього вдосконалення на підприємстві.

Багатогранність поставленої мети окреслила потребу у виконанні таких завдань:

- ✓ конкретизувати економічну суть, функції та систематизацію грошових коштів;
- ✓ обґрунтувати підходи до класифікації грошових коштів для потреб обліку та контролю описати нормативно-правову базу обліку грошових коштів;
- ✓ проаналізувати організаційну, господарсько-виробничу та фінансову діяльність ХХХХ господарства ХХХХ;
- ✓ вивчити нинішній стан обліку грошових коштів на підприємстві;
- ✓ відтворити особливості електронних грошей в обліку;
- ✓ висвітлити методичні та організаційні аспекти контролю грошових коштів;
- ✓ запропонувати методи вдосконалення організації обліку та контролю грошових коштів.

Об'єктом дослідження є процеси організації обліку та контролю грошових коштів у ХХХХ господарстві ХХХХ Львівської області».

Предметом дослідження є теоретико-методологічні та прикладні аспекти обліку й контролю грошових коштів.

Методи дослідження. У роботі використовувалися такі методи: історичний метод – вивчення виникнення, становлення та розвитку об'єкта дослідження в хронологічній послідовності; термінологічний метод – вивчення історії термінів та понять, які вони представляють; системний аналіз – уточнення та аналіз дослідження об'єкта, декомпозиція на окремі більш важливі складові елементи; синтез – для узагальнення різних аспектів обліку та методів контролю за касовими операціями; інформаційне моделювання – для формулювання узагальнень на основі систематичного аналізу та синтезу теорії, практики, організації та методів бухгалтерського обліку та контролю грошових коштів; порівняльний – динамічне порівняння даних компанії; відносних величин та середніх, що використовуються для вивчення аналітичних процесів; монографія – дослідження теоретичних розробок з обліку та контролю грошового капіталу; розрахунково- конструктивний – використовується для обґрунтування рекомендацій; специфікації; статистики та аналізу, графічні методи.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у визначенні економічної та правової суті категорії «грошові кошти», що враховує категорію електронних грошей та критерій можливості використання грошових коштів будь-якої миті; а також запропонованих заходів з покращання організації обліку монетарних активів, передусім грошових коштів підприємства; методики контролю грошових потоків у сільськогосподарських підприємствах завдяки побудові моделей грошових потоків і оціненні їхньої ефективності.

Практичне значення результатів дипломної роботи передбачає можливість імплементації розроблених пропозицій у практику господарської діяльності підприємств.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ГРОШОВИХ КОШТІВ

1.1. Економічна сутність, функції та класифікація грошових коштів

Гроші – найдавніше явище життя суспільства і вагома складова фінансово-господарської діяльності кожного суб'єкта підприємництва. Готівка є початком і завершенням економічного та фінансового циклу. Під час діяльності підприємства, зокрема під час обігу, готівкові гроші стають іншими активами. Грошові кошти доступні і на початковому, і на завершальному етапах облікового циклу, зокрема під час придбання товарів, виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг та одержання доходу. Практично всі операції у бізнесі підприємства пов'язані з розрахунками між підприємствами. Рух коштів (надходження та вибуття, а також їх еквіваленти) породжує грошові потоки. Грошові кошти є активами підприємства, якими воно розпоряджається впродовж діяльності [7 с. 124].

Історія грошей розпочалася з обміну як невід'ємної складової суспільного життя, особливо щодо основних розподілів праці. На ранньому етапі розвитку товарного виробництва обмін відбувається в найпростішій формі (бартер). Проте зі збільшенням обсягу виробництва виокремлюються недоліки бартерних операцій: невідповідність бачень двох сторін у закупівлі та продажі товарів, що супроводжується потребою в низці операцій; проблема зі зберіганням товарів, що призначені для обміну; проблеми зі встановленням чітких пропорцій обміну між товарами. Тож важливо застосовувати певний орієнтир вартості, універсальний для спільного використання й однаково необхідний для всіх посередників.

Ще з часів Арістотеля (IV ст. до н. е.) до XVIII ст. ширилася думка, що гроші виникли завдяки домовленості між людьми спростити обмін

товарами. Це так звана «раціоналістична концепція», яку обґрунтував філософ у праці «Нікомакійська етика». Учений зауважував: «Все, що бере участь в обміні, повинне бути певним чином відображено... загальною угодою». Щоб обмін відбувся, «повинна бути якась одиниця (вимірювання) з умовою (обґрунтування)» [103 с. 58].

Рікардо, послідовник А. Сміта, теорію грошей вибудовує на основі власної теорії вартості, вважаючи гроші товаром цінності. На його думку, основа грошової системи – золото, а вартість якого, як і будь-який інший товар, визначається вартістю робочої сили. Враховуючи вартість грошей, їхня кількість в обігу залежить від вартості товарів. На думку Рікардо, використовувати золото дорого й необґрунтовано, тож він розробляє проект обігу паперових грошей [64].

Гроші можуть функціонувати в різних формах (рис. 1.1), виявляючи їхню сутність через виконувані функції.

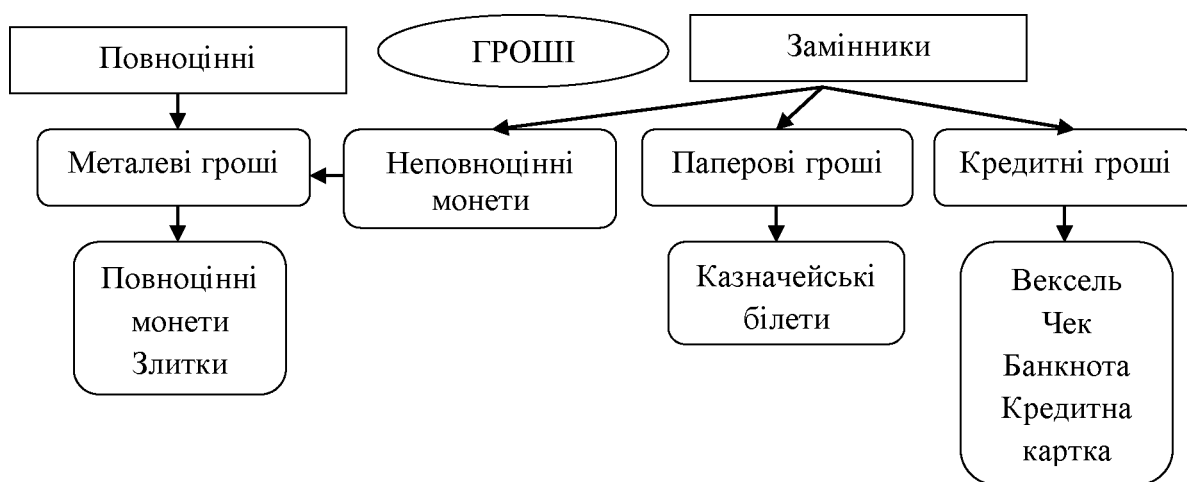

Рис. 1.1. Форми грошей

Як засіб обігу та платежів гроші перебувають у постійному русі. Рух грошей у внутрішньому обороті країни є грошовим оборотом, вираженим у грошовій та безготівковій формі, які, натомість, опосередковують рух товарів і послуг й обслуговують нетоварні платежі.

Грошовим обігом прийнято вважати зворотній зв'язок поміж виробництвом та попитом. Утім грошовий обіг не обмежується лише участю грошей у товарообігу, адже гроші роблять самостійний рух. Грошовий обіг є сумою всіх грошових потоків, представлених грошовим обігом: рух банкнот, монет та паперових грошей (казначейські квитки); та безготівковим: переказ коштів між рахунками підприємства через фінансово-кредитні установи на підставі розрахункових та платіжних документів (рис. 1.2).

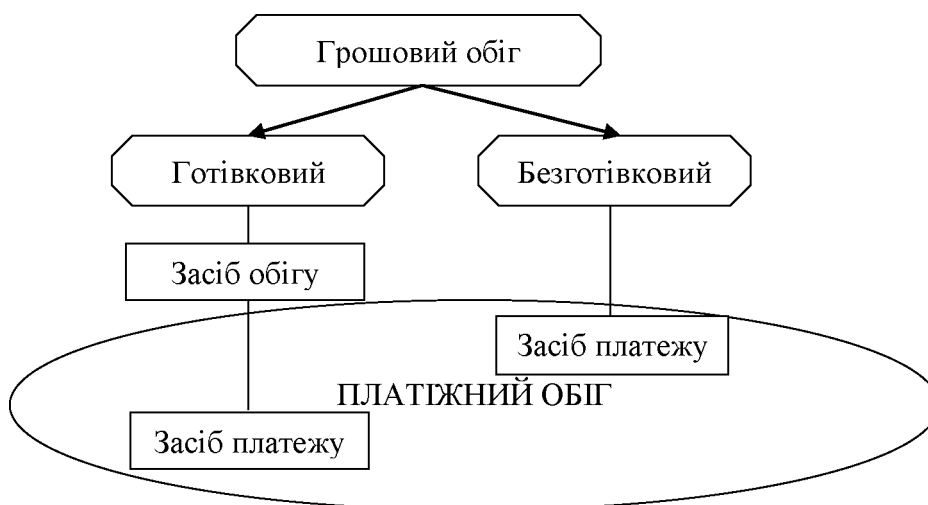

Рис. 1.2. Грошовий обіг

Економічна сутність грошей полягає в тому, що вони є активним елементом і невід'ємною складовою економічної діяльності суспільства, взаємин поміж різними учасниками відтворювального процесу. Завдяки готівці відбуваються різні види суспільних відносин, розподіляється валовий національний продукт, купується нерухомість, земля, визначаються ціни на товар тощо.

Є кілька принципово різних підходів сучасної світової економічної теорії стосовно грошей. Зокрема М. Фрідман, А. Шварц гроші вважають зручним способом організації статистичних спостережень і «тимчасовим вмістилищем купівельної сили». В основі поширеного між західними

економістами підході – теоретичний аналіз функцій грошей, на підставі якого визначають суть і форми грошей.

Як бачимо з табл. 1.1, гроші виконують п'ять функцій.

Таблиця 1.1

Функції грошей згідно з класичною економічною теорією

Функції	Характеристика функції грошей
Міра вартості	Гроші забезпечують вираження і вимірювання вартості товарів і надають їм форму ціни, що досягається завдяки взаємодії з масштабом цін. В даний час масштабом цін є вартість грошової одиниці країни. Вона стихійно змінюється під впливом інфляційного процесу економіки, впливаючи таким чином на ціноутворення.
Засіб обігу	Посередником у процесі товарообміну, що забезпечує обіг товарів, є валюта. Як засіб обігу гроші втілюють мінову вартість, тобто продавець продає товар і отримує гроші. Цю роль одразу зіграли гроші. Необхідною умовою для виконання грошима цієї функції є те, що рух товарів і грошей має відбуватися одночасно.
Засіб нагромадження	Відповідає наявності зрілої валюти поза обігом. Гроші застрягли в руках товаровиробників і вийшли з обігу. Це захищає виробників від різних невдач стихійного ринку. Але гроші можуть повернутися в обіг у будь-який момент.
Засіб платежу	Виявляється, що існує необхідність продати товари та послуги, в той час як оплата буде відкладена. Це стає можливим через різницю у часі між виробництвом та реалізацією товарів, або недостатчею наявних коштів для купівлі товарів. У цьому випадку продавець є кредитором, а покупець - боржником.
Світові гроші	Гроші відіграють важливу роль у міжнародному економічному обороті та сприяють розвитку відносин між країнами. Світові гроші, зокрема, мають комплексну функцію, яка включає в себе всі основні функції грошей, характерні для національного ринку.

Позаяк гроші слугують загальним еквівалентом, за допомогою них порівнюють величини вартості всіх інших товарів, тож найзначніша міра вартості. Оскільки гроші – то вартість, вони виконують цю функцію уявно, тобто як ідеальні гроші. До них прирівнюють величини вартості решти активів. Виконання грошми функції міри вартості передбачає визначення грошової одиниці як основи для порівняння. Грошова одиниця в Україні – гривня.

В українській економічній літературі немає єдиного твердження сутності грошей.

1.2. Підходи до класифікації грошових коштів та її використання для потреб обліку та контролю

Гроші – невід’ємна складова ефективної діяльності будь-якого підприємства. Завдяки їм відбуваються економічні, бізнес-відносини та розрахунки, вони відображені в облікових документах, пов’язаних із витратами, доходами, фінансовими результатами, і вони реалізують кінцеву мету економічної діяльності – одержання прибутку.

Економічна література пропонує низку тлумачень поняття «грошові кошти», зокрема: «гроші», «грошові потоки», «грошові активи», «готівка», «фінансові ресурси», а це зумовлює неоднозначне розуміння суті окреслених понять і створює проблеми в бухгалтерському обліку таких об’єктів. Розглянемо тлумачення категорії «грошові кошти» в літературі та нормативних документах (табл. 1.2).

Найоптимальніше згідно з потребами бухгалтерського обліку визначення поняття «грошові кошти», наведене в п. 9 таблиці 1.2.

Поняття грошових коштів переважно використовують в обліку як доходи і надходження, утім варто розглядати «грошові кошти» саме як витрати й фінансові результати, адже під час розрахунків одні й ті самі грошові кошти для дебіторів (продавців) трактують як доходи, а для кредиторів (покупців) – як витрати. У результаті такі грошові кошти забезпечують визначений фінансовий результат.

Економічна сутність грошових коштів зводиться до того, що грошові кошти є визначеними сегментами для проведення безготівкових і готівкових розрахунків поміж суб’єктами підприємництва.

Спеціалізовані джерела неоднозначно тлумачать терміни «грошові кошти» та «грошові потоки». Це пов’язано з низкою підходів стосовно визначення таких категорій. Немає і єдиного підходу до ознак і видів класифікації грошових потоків.

Таблиця 1.2

Дефініція поняття «грошові кошти»

№ з/п	Назва джерела	Визначення поняття
1	Словник економіста та підприємця [102].	Гроші — металеві та/або паперові знаки, що є мірою вартості під час купівлі-продажу і виконують роль загального еквівалента, тобто виражають вартість усіх інших товарів і обмінюються на будь-який з них. Гроші бувають електронні, кредитні, паперові.
2	Глосарій термінів, наведених у МСБОДС	Грошові кошти (cash) – готівка в касі й депозити до запитання (1.6, 2.8, 4.9, 5.5, 6.8, 8.5, 10.7) *.
3	Верига Ю.А. Бухгалтерський облік [13].	У господарській практиці назву грошей мають явища, ззовні відмінні одне від одного: одиниці рахунку, в яких визначаються ціни на товари, національні грошові знаки, іноземна валюта, записи на банківських рахунках, кошти, витрачені на придбання цінних паперів, боргові зобов'язання, що використовуються для платежів.
4	Методичні рекомендації з аналізу і оцінки фінансового стану підприємств від 27.06.2006 р. [68].	Грошові кошти – готівка, кошти на рахунках у банку та депозити до запитання.
5	МСБО 7 (IAS 7) «Звіт про рух грошових коштів» [71].	Стандарт визначає грошові кошти як готівку в касі та депозити до запитання.
6	НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [77].	Грошові кошти – готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання.
7	Словник бухгалтерських термінів(за НП(С)БО та МСФЗ [101].	Грошові кошти (англ. monetary assets) — доходи й надходження, що акумулюються у грошовій формі на рахунках підприємств, організацій, установ, домашніх господарств, у банках і використовуються для забезпечення їхніх власних потреб або розміщення у вигляді ресурсів банків.
8	П(С)БО в державному секторі І «Подання фінансової звітності», затв. Наказом МФУ 28.12.2009 № 1541. [93].	Грошові кошти визначено як готівку, кошти на рахунках в органах Державного казначейства України, у банках та депозити до запитання
9	Остафійчук С.М. Грошові кошти та їх еквіваленти – найліквідніші активи підприємства [82].	Грошові кошти — це готівка в касі підприємства, депозити до запитання, кошти на банківських рахунках, які характеризуються абсолютною ліквідністю, тобто можуть у будь-який момент бути використані для здійснення розрахунків, або обміняні на законні платіжні засоби.

Примітка: * Визначення посилання здійснюється на номер стандарту та номер параграфа. Наприклад, посилання «1.6» указує на параграф 6 МСБОДС 1 «Подання фінансових звітів»

Спеціалізовані джерела неоднозначно тлумачать терміни «грошові кошти» та «грошові потоки». Це пов'язано з низкою підходів стосовно визначення таких категорій. Немає і єдиного підходу до ознак і видів класифікації грошових потоків.

На думку С.М. Остафійчука, оскільки грошові кошти – абсолютно ліквідні активи, до такого поняття не в усіх випадках можна віднести геть усі залишки на рахунках у банках, адже їхня ліквідність істотно різниться від абсолютної [82, с. 216].

Грошові кошти, які одержує підприємство внаслідок своєї діяльності, – то грошовий потік. Грошові надходження є постійними, а грошовий потік – безперервним. Поняття «грошовий потік» (Cash flow) зараховано до фінансової діяльності підприємців з іноземних джерел (табл. 1.3). Наукові праці провідних учених-економістів засвідчують чимало підходів до трактування грошового потоку як економічної категорії.

Таблиця 1.3

Розгляд поняття «грошовий потік»

Назва джерела	Дефініція поняття
Глосарій термінів, наведених МСБОДС [101]	Грошові потоки (cash flows) – надходження та вибуття грошових коштів та їх еквівалентів (1.6, 2.8, 3.6, 4.9, 8.5)*
Бланк О.І. [6, с. 660]	Грошові потоки підприємства як «сукупність розподілених за інтервалами етапи часу поступлень і виплат грошових коштів, що генеруються його виробничою діяльністю, рух яких прив'язаний з чинниками часу, ризику й ліквідності.
МСБО 7 «Звіт про рух грошових коштів» [71]	Потоки грошових коштів як надходження і розрахунки грошових коштів і еквівалентів грошових коштів.
Колісник О.П., Замогильна А.В. [48, с. 160], І. Ю. Єпіфанова, [34, с. 248]	Визначається грошовий потік як розбіжність між отриманими й виплаченими підприємством грошовими коштами за правдивий період часу.
Циган Р. М. [116, с. 87]	Грошовий потік описується як наслідок руху грошових коштів фірми за той чи інший етап часу, тобто в суцільному виді це різниця між надходженнями грошових коштів та їх розрахунками за період.
Дерій М.В. [28, с. 20]	Наводиться визначення грошового потоку як обсяг грошових коштів, що отримує або виплачує підприємство під час звітного або планованого періоду.

Фінансовий потік – це перебіг ресурсів, інакше кажучи, зміна їхньої кількості, вартості, форми, пропорцій, їхні розподіл і перерозподіл поміж низкою економічних суб'єктів. Під час розподілу прибутку виникає фінансовий потік, де утворюються різні фонди підприємства, виплачується дохід

учасникам, матеріально стимулюються працівники. Грошовий потік виникає, коли грошові кошти витрачаються з рахунків підприємства чи з каси. Коли підприємство перераховує кошти в оплату одержаної продукції, вартість якої складається з повної собівартості товару й прибутку, виникає грошовий потік, еквівалентний ціні товару, і фінансовий потік у сумі прибутку продавця.

Поняття «фінансовий потік» і «грошовий потік» не тотожні; співвідношення грошових відносин і фінансів як їх складових визначають міру порівнянності фінансового та грошового потоків; зовнішній фінансовий потік щодо підприємства завжди викликатиме рух грошових коштів між контрагентами. Натомість внутрішній фінансовий потік, пов'язаний із формуванням цільових фондів, не супроводжується рухом грошових коштів на рахунках і в касі.

У джерелах із фінансового обліку й українського законодавства в сфері обліку фігурує категорія «грошові кошти».

За стандартом, грошові кошти – це готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання.

В українському законодавстві готівку трактують як валюту України та іноземну валюту у вигляді грошових коштів.

Поняття валюти України визначається як грошові знаки у вигляді банкнот, казначейських білетів, монет та в інших формах, які перебувають в обігу та є законними платіжними засобами на території України, а також вилучені з обігу або такі, що вилучаються з нього, але підлягають обміну на грошові знаки, які перебувають в обігу; кошти, які перебувають на рахунках, або вносяться у вигляді внесків до банківських та інших кредитно-фінансових установ на території України; платіжні документи та інші цінні папери, вираженні у валюті України.

Згідно з МСФЗ, грошовими коштами слід вважати готівку в касі, монети, банкноти, валюту й депозити до запитання, поточні та депозитні рахунки в банках, на використання яких відсутні обмеження.

Як слушно зауважують Л. Гнатишин та О Прокопишин, класифікація грошових коштів – вихідний елемент для організації їх обліку [16, с. 214], адже дає змогу їх структурувати згідно з інформаційними потребами користувачів бухгалтерської інформації. Утім науковці переважно послуговуються класифікацією грошових потоків, а не грошових коштів. Хоча грошові потоки похідні від грошових коштів і показують перебіг останніх під час ведення господарської діяльності підприємства. Виокремимо ознаки класифікації грошових коштів, що сповна відповідають потребам користувачів бухгалтерської інформації (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Систематизація грошових коштів для запитів користувачів бухгалтерського інформування

Підходи до класифікації	Характеристика
За формою існування	Готівкові та безготівкові кошти — це дві різні форми грошових ресурсів. Готівкові кошти охоплюють фізичні гроші, які містяться в касі. Звичайно, це монети та банкноти, які можна використовувати як платіжний засіб. З іншого боку, безготівкові кошти присутні на банківських рахунках та електронних грошах. Такі кошти використовуються для електронних трансакцій та платежів, і не мають фізичного втілення. Обидва види коштів грають важливу роль у сучасній економіці та фінансовій системі.
За видом валюти	Ефективне управління залишком грошових коштів передбачає класифікацію їх за видами валют, що має надзвичайне значення. Це дозволяє керівництву оперативно реагувати на зміни курсів іноземних валют у порівнянні з національною валютою.
За місцем зберігання	Грошові кошти в касі, грошові кошти на рахунках у банках, електронні гроші (залишки на депозитних платіжних картках та кошти на рахунках платіжних систем в Інтернеті). Ця класифікаційна особливість є визначальною під час проведення інвентаризації грошових коштів. У П(с)БО 13 «Фінансові інструменти» одним із складників фінансових активів є грошові кошти, необмежені для використання. Як відомо, напрями використання грошових коштів можуть обмежуватися, якщо вони поступають на фірму як цільове фінансування та цільові надходження (субсидії, надходження з бюджету та цільових фондів, гуманітарна допомога, внески фізичних і юридичних осіб), і тому повинні бути використані лише за призначенням.
За обмеженістю у напрямках використання	Немалі у вживанні це грошові кошти, якими підприємство володіє без обмежень для ведення господарської діяльності. Обмежені у використанні — грошові кошти, які підприємство може використовувати суворо за певним цільовим призначенням. Грошові кошти обмежені у використанні у Балансі, оскільки вони не можуть у будь-яку мить бути використані для розрахунків, а мають бути використані на конкретно визначені цілі.

Аналізуючи підходи стосовно класифікації грошових потоків, виокремимо низку їх видів (табл. 1.5).

Таблиця 1.5

Види класифікації грошових потоків

Класифікація грошових потоків за видами	Характеристика
За масштабом обслуговування господарського процесу	Грошовий потік по підприємству узагалі; грошовий потік за поодинокими структурними підрозділами; грошовий потік за окремою господарською діяльністю.
За видами господарської діяльності	Грошовий потік від операційної діяльності; грошовий потік від інвестиційної діяльності; грошовий потік від фінансової діяльності.
За напрямом руху коштів	Позитивний (вхідний) грошовий потік; негативний (вихідний) грошовий потік.
За методом обчислення обсягу	За методом обчислення обсягу (валовий грошовий потік); чистий грошовий потік; вільний грошовий потік.

Відповідно до характеристики видів грошових потоків, ступінь їхнього взаємозв'язку досить високий: брак одного виду зумовлює скорочення обсягу іншого виду грошового потоку. У системі управління грошовими потоками зазначені їх види – центральна складова сучасного фінансового менеджменту. Мета керування грошовими потоками полягає у забезпеченні ефективного функціонування, а основне завдання – у формуванні достатнього обсягу грошових коштів згідно з потребами суб'єкта господарювання.

Порядок відтворення грошових розрахунків у бухгалтерському обліку регламентує Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку [41].

Попри те, що системи організації обліку грошових коштів в Україні вдосконалюється, досі неузгоджені національні принципи з міжнародними стандартами: розбіжності у трактуванні категорії «грошові кошти»; за тотожності у тлумаченні розбіжності власне категорій «рух грошових коштів» у національних положеннях та «грошові потоки» — у міжнародних; різниця в ідентифікації потоків грошових коштів за видами діяльності (наприклад, віднесення грошових потоків, які виникають від податків на прибуток, до

певного виду діяльності; різниця у відображенні сплачених та одержаних дивідендів і відсотків); неузгодженість норм стосовно складання фінансової звітності з перебігу грошових коштів тощо.

1.3. Нормативно-правова база обліку та контролю грошових коштів

У більшості провідних світових країн бухгалтерський облік регулюють закони, що вміщують детальні положення з описом процесу ведення бухгалтерського обліку. Тож держава зацікавлена в одержанні всіма учасниками ринку достовірної бухгалтерської інформації й можливості передбачення певних ризиків у майбутньому, для запобігання непередбачених збитків. Бухгалтерський облік здійснюють, зберігаючи всі облікові дані на підприємстві з дати реєстрації до дати ліквідації [9].

Облік в Україні ґрунтується на міжнародно визнаних стандартах бухгалтерського обліку та звітності, основні вимоги яких викладені в Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [90]. Закон регулює організацію бухгалтерського обліку, зокрема рух грошових коштів, та визначає правові засади підготовки фінансової звітності в Україні.

Національну систему бухгалтерського обліку в Україні сьогодні утворюють підсистеми, які можна згрупувати за суб'єктами нормативного регулювання обліку, які встановлюють порядок ведення бухгалтерського обліку та фінансової звітності [79].

Основу правового регулювання становить законодавство – сукупність загальнообов'язкових правових актів, які видають органи державної влади, дотримуючись чіткої процедури й встановленої форми. Основа організації обліку – чинна законодавча база й інші нормативні документи як основна складова національної системи обліку та звітності.

Нормативне регулювання бухгалтерського обліку грошових коштів схематично подамо як ієрархічну піраміду з п'яти рівнів (Додаток А).

Утім варто виокремити міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності, зокрема МСБО 21 «Вплив змін валютних курсів» [71] та МСБО 29 «Фінансова звітність в умовах гіперінфляції» [71], спрямовані на регулювання грошових коштів та їх еквівалентів. Відповідно до МСБО 29 «Фінансова звітність в умовах гіперінфляції», монетарні статті не переоцінюються, оскільки вони деноміновані у валюті на кінець звітного періоду [71]. МСБО 21 «Вплив змін валютних курсів» визначає процедуру отримання фіксованої кількості одиниць у цій валюті [71].

Згідно з МСБО 21 «Вплив змін валютних курсів», монетарні статті, виражені в іноземній валюті, перераховують повторно наприкінці кожного звітного періоду. Курсові різниці, які виникають унаслідок розрахунків за монетарними активами або внаслідок конвертації монетарних статей, відрізняються від поточного обмінного курсу, за яким їх спершу розраховували [71].

Рівень державного регулювання умовно поділяють на чотири підрівні. Перший підрівень – вищі державні правові норми з найвищими юридичними повноваженнями. Важливі нормативні документи, які регулюють розрахунки за безготівковими операціями, – Закони України «Про банки і банківську діяльність» (встановлює основні вимоги до керування банківськими рахунками та відповідальність банків за ідентифікацію клієнтів, які відкривають рахунки, та осіб, котрі уповноважені діяти від імені таких клієнтів)[92]; і «Про платіжні послуги» (встановлює осіб, для яких банки мають право відкривати рахунки, і регулює порядок та види відкриття рахунків) [93].

Другий підрівень – Укази Президента України та Постанови Кабінету Міністрів. Наприклад, Указ Президента України «Про застосування штрафних санкцій за порушення норм з регулювання обігу готівки» встановлює розмір фінансових санкцій, які застосовують до господарюючих суб'єктів за порушення касових операцій [21].

Третій підрівень – Положення (стандарти) бухгалтерського обліку грошових коштів та їх еквівалентів. Наприклад, НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» встановлює суть, мету, засади підготовки фінансової звітності та вимоги до визнання й публікування її складових. Звіт про рух грошових коштів передбачає відповідну інформацію протягом звітного періоду в результаті господарської діяльності [77]. Відповідно, П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції» встановлює методологічні засади формування облікової інформації про фінансові інвестиції, спільні операції та їх публікації у фінансовій звітності. П(С)БО 13 «Фінансові інструменти» визначає методологічну основу для формулювання та публікації бухгалтерських даних щодо фінансових активів у фінансовій звітності [79].

Операції з валютними фондами – ключова складова грошових інструментів і регулюються П(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів». Недоліки цього стандарту – відсутність критеріїв для віднесення їх до останніх, а також його поширення на грошові інструменти, номіновані в іноземній валюті, зокрема: рахунки в іноземній валюті та грошові кошти, непогашена зовнішньоторговельна дебіторська заборгованість, векселі та фінансові інвестиції (за умови їх відшкодування готівкою).

Основний документ, який нормативно регулює безготівкові платежі, їхні механізми, форми, стандарти й документообіг, – «Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті», яка втратила свою чинність.

Окрім Інструкції, є положення (зокрема П(С)БО 21), які регулюють процес розрахунків за допомогою переказного векселя, чека, акредитива й платіжної картки. Загалом безготівковий обіг в Україні регулює низка різних рівнів регулювання.

Четвертий підрівень регулювання передбачає інструкції, які видала держава чи НБУ. Операції з грошовими коштами в національній валюті регулює Положення «Про ведення касових операцій у національній валюті в Україні» № 148 від 29.12.2017р. Якщо сума одержаних надлишку й залишку

грошових коштів перевищує затверджений у касі ліміт грошових коштів, то підприємству загрожує адміністративна відповідальність [87].

Те саме стосується й грошових рахунків між підприємствами на шкоду коштам, одержаним корпоративними спеціальними платіжними інструментами за товари, придбані для виробничих (господарських) потреб. Тож якщо працівник одержав чи зняв гроші з картки підприємства для придбання товарів або матеріалів від імені підприємства, застосовують суму граничного розрахунку. Виняток – видача грошових коштів співробітнику, який перебуває у відрядженні.

Якщо підприємства розраховуються з іншими підприємствами на суму, вищу від встановленої максимальної, підприємство змушене буде сплатити штраф, суму якого розраховують на основі фактичного залишку грошових коштів на кінець дня. Після цього розраховану суму порівнюють із лімітом готівки касира. Якщо ліміт готівкових коштів перевищено, суб'єкт змушений сплатити штраф, розмір якого удвічі перевищує суму перевищення, виявленого за кожен день [87].

Порядок інвентаризації грошових коштів, бланків документів суворої звітності встановлює наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження положення про інвентаризацію активів та зобов'язань» від 02.09.2014р. №879 (зі змінами та доповненнями) [91].

Наявність готівки, цінних паперів, чекових книжок та інших цінностей у касі підприємства перевіряє комісія й оформляє актом інвентаризації. Інвентаризацію касових операцій здійснюють згідно з положеннями «Про ведення касових операцій у національній валюті в Україні» [87].

30 червні 2021 року був прийнятий Закон України «Про платіжні послуги», який містять порядок заповнення форми платіжних інструментів, правила подання, права та обов'язки учасників розрахунків залежно від застосування тієї чи іншої форми безготівкового розрахунку [93].

Для безготівкових розрахунків використовують рахунки в національній та іноземній валютах. Поточні рахунки для зберігання грошових коштів та здійснення рахунків, кредитних і касових операцій відкривають за угодою сторін у банку, за місцем реєстрації підприємства або в будь-якому банку України [41].

П'ятий підрівень – це регулювання касових операцій та їхніх аналогів на рівні підприємства. Такими документами в ХХХХ ХХХХ є: Наказ про облікову політику підприємства та інші накази, положення та інструкції, обов'язкові в межах одного підприємства. Керівництво ХХХХ ХХХХ індивідуально визначає пріоритет документів, зміст, статус, принципи структури та взаємодії, а також порядок підготовки та узгодження.

Для контролю у сфері обліку грошових коштів на підприємствах послуговуються аудиторськими перевітками. Аудит може бути внутрішній і зовнішній, із залученням сторонніх аудиторів. Аудиторську перевірку грошових коштів здійснюють, послуговуючись Законом України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» та Міжнародними стандартами контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг. Аудиторська перевірка грошових коштів – лише частина перевірки фінансово-господарської діяльності організації.

Нині в Україні є низка нормативних актів для регулювання обліку та контролю грошових коштів, та для ефективнішої організації бухгалтерського обліку та контролю варто вдосконалити національне законодавство згідно з вимогами міжнародних стандартів фінансової звітності.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ГРОШОВИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Аналіз організаційної та господарсько-виробничої діяльності XXXX господарства XXXX

Фермерське господарство (XXXX) XXXX розташоване в селі Селисько Пустомитівського району Львівської області, має своє найменування, печатку і штамп. Фермерське господарство XXXX є юридичною особою та діє на основі статуту. Воно створено учасниками однієї сім'ї, заснованої на їх особистій трудовій участі і використанні земельної ділянки. У статуті зазначені найменування господарства, його місце розташування, адреса, предмет і мета діяльності, порядок формування майна (складеного капіталу), органи управління, порядок ухвалення ними рішень, порядок вступу до господарства та виходу з нього, інші положення, які не суперечать законодавству України.

Згідно із статутом, фермерське господарство XXXX створене і діє відповідно до Конституції України, Земельного кодексу України, Закону України «Про фермерське господарство» та інших нормативно-правових актів України.

Основний вид економічної діяльності XXXX господарства XXXX – змішане сільське господарство.

Основна мета діяльності Господарства – одержання прибутку виробництвом сільськогосподарської продукції, її переробкою, реалізацією та здійсненням інших видів діяльності.

Господарством керує голова – один із його засновників. Органи господарства – загальні збори учасників, які є його вищим органом.

Стосовно фінансової та господарської діяльності Господарства, воно самостійно визначає напрями власної діяльності, спеціалізацію, організовує виробництво сільськогосподарської продукції, її переробку та реалізацію, на

власний розсуд підбирає партнерів з економічних зв'язків у всіх галузях діяльності, зокрема в зовнішньоекономічній. Аби створити стабільні умови діяльності, Господарству необхідно послуговуватися коштами державних і недержавних організацій, передусім коштами Українського державного фонду підтримки фермерських господарств.

Ключова мета діяльності ХХХХ ХХХХ – виробництво продукції молочного скотарства. Організаційну структуру господарства утворюють: рільнича бригада, дві ферми, тракторна бригада, складські приміщення, автопарк, ремонтна майстерня. Компактне розміщення виробничих підрозділів вигідне та зручне (рис. 2.1).

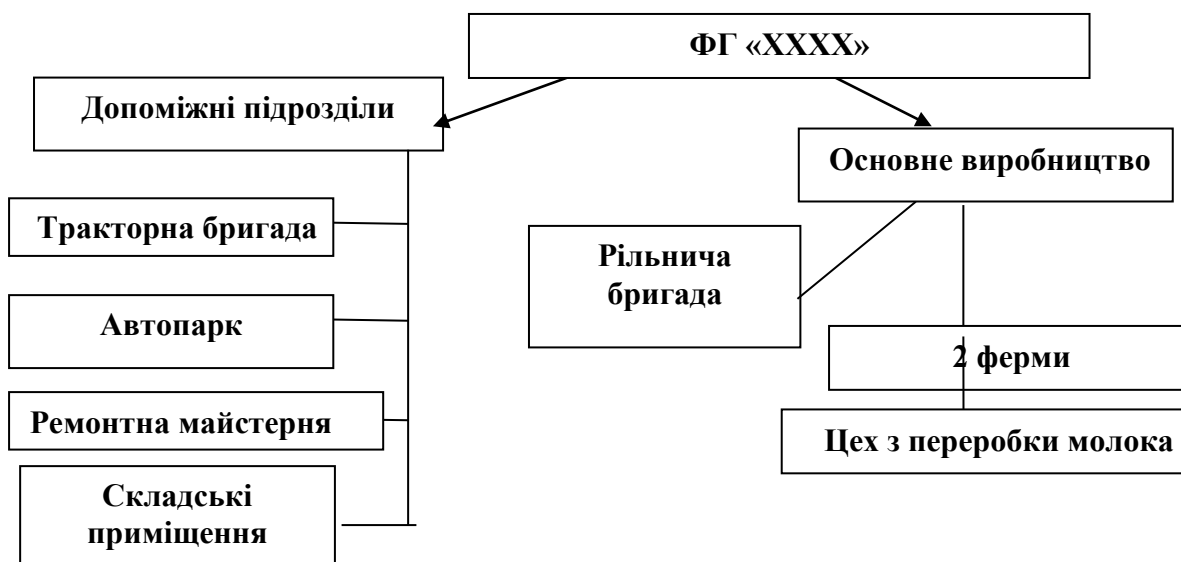

Рис. 2.1. Організаційна структура ХХХХ господарства ХХХХ

З-поміж матеріальних умов, необхідних для життя та виробничої діяльності, важливе значення має земля з її ґрунтами, водними ресурсами та лісами. Рівень ефективності використання землі неабияк позначається на розвитку продуктивних сил та обсягах суспільного виробництва, добробуту загалом. Рельєф території ХХХХ ХХХХ рівнинний, слабо хвилястий, з добре вираженим мікрорельєфом. Найпоширенішими ґрунтоутворюючими породами на території господарства є дерново-підзолисті ґрунти, супіски, суглинки.

XXXX XXXX – вузькоспеціалізоване підприємство, його спеціалізація – молочно-м'ясне скотарство та переробка молока. Наявні сільськогосподарські угіддя використовують для виробництва кормів власного виробництва та пасовищного утримання худоби.

Проаналізуємо землекористування XXXX XXXX (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Землекористування XXXX

Показник	2020р.	2021р.	2022р.	2022 р. до 2020р., %
Сільськогосподарські угіддя, га	146,62	165,85	181,74	123,9
Розораність, %	100	100	100	-
Частка орендованих земель, %	100	100	100	-
Орендна плата за паї, тис. грн	100,7	94,5	101,5	100,8
в т.ч. за 1 га, грн	686,81	569,79	558,49	81,3
Прибуток на 1 га, тис. грн	12,6	22,5	7,0	55,6

Упродовж досліджуваного періоду площа землекористування зросла з 146,62 га до 181,74 га або на 23,9%. Усі сільськогосподарські угіддя розорані, а площі перебувають в оренді. Сума орендної плати за паї майже не змінилась, утім через зростання площ плати за 1 га паю спала на 18,7% і становила наприкінці аналізованого періоду 558,49 грн. Прибуток на 1 га зменшився майже вдвічі – з 12,6 тис. грн у 2020р. до 7,0 тис. грн. у 2021р.

Для здійснення виробничої діяльності в господарстві зайнято семеро осіб, всі – у тваринництві. Рільничу бригаду залучають до виробництва сезонно. Середньомісячна зарплатня у господарстві дорівнює мінімальній зарплаті й становить 6972 грн. І хоча впродовж аналізованого часу вона зросла не суттєво, залишається низькою. Про середню кількість працівників та їхню оплату свідчать дані таблиці 2.2.

Для належного керування сільськогосподарським підприємством сьогодні потрібне володіння інформацією щодо стану виробництва, тенденцій його розвитку, а отже, аналізу ключових економічних показників господарської діяльності.

Таблиця 2.2

Середня кількість працівників та оплата праці в ХХХХ

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2022 р. у % до 2021р.
Середня кількість працівників, осіб	6	6	7	116,7
Фонд оплати праці, грн.	475,5	504,9	585,7	123,2
Середньомісячна зарплата 1 працюючого, грн.	6604,17	7012,50	6972,62	105,6

Виробничо-господарська діяльність будь-якого підприємства спрямована на досягнення економічного ефекту. Суть економічної ефективності полягає в отриманні максимального результату з одиниці виробничого ресурсу.

Проаналізуємо виробничу діяльність господарства (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

**Динаміка обсягів виробництва (у вазі після доробки)
та реалізації продукції в ХХХХ, ц**

Види товарної продукції	2020р.		2021р.		2022р.		2022р. в % до 2020р.	
	вироб- ництво	реаліза- ція	вироб- ництво	реаліза- ція	вироб- ництво	реаліза- ція	вироб- ництво	реаліза- ція
Пшениця озима	1345,0	1345,0	3167,2	3167,2	4800,0	4102,2	3,5р.	3,1р.
Соя	-	-	545,5	475,5	287,9	332,4	-	-
Ріпак озимий	3105,9	3105,9	2040,9	2040,9	1439,7	1439,7	46,3	46,3
Кукурудза кормова	18700,0	-	12150,0	-	10146,0	-	54,3	-
Приріст ВРХ	163,8	147,5	217,97	189,7	251,7	212,4	153,6	144,2
Молоко	3376	3376	3436	3436	3145	3145	93,1	93,1

Господарство вирощує пшеницю озиму, сою, ріпак та кормові культури для забезпечення годівлі тварин, позаяк основний напрям спеціалізації – виробництво молока. Виробництво м'яса великої рогатої худоби – допоміжна продукція. Майже вся вирощена продукція (крім кормових культур) реалізується господарством. Утім є продукцію рослинництва, яку господарство реалізує наступними роками, очікуючи на кращу ціну. Обсяги виробництва та

реалізації пшениці озимої впродовж досліджуваного періоду зросли втричі, а ріпаку – вдвічі зменшились. Вирощування сої періодичне та незначне. У 2020р. культури не вирощували. Обсяги виробництва та реалізації основної товарної продукції – молока – спали на 6,9%.

Для ХХХХ господарства виторг від продажу молока – основна складова виторгу від продажу продукції (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Рівень та структура товарної продукції ХХХХ

Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2022 р. до 2020 р., %
Виторг від реалізації продукції, тис. грн	7460,9	11969,3	16644,5	223,1
Виторг від реалізації продукції рослинництва, тис. грн	3637,4	6840,8	10667,4	у 2,9р.
Частка виторгу від реалізації продукції рослинництва, %	48,7	57,1	64,1	15,4п.
Виторг від реалізації молока, тис. грн	3265,4	3563,5	4592,7	140,6
Частка виторгу від реалізації молока, %	43,8	29,8	27,5	-16,3п.

У 2020 р. ця частка становила 43,8%, а в 2022 р. зменшилась до 27,5%. Це зумовлено організацією переробки молока з 2021р. у власному цеху, продукція якого реалізується на давальницьких умовах і за рахунок оплати праці (невеликі обсяги виробництва, і господарство ще здобуває досвід у цьому виробництві). Натомість виторг від реалізації молока зріс на 40,6%, тоді як виторг від реалізації всієї продукції зріс на 123,1%. Це й зумовило зміну структури доходу від реалізації продукції на користь продукції рослинництва.

Для аналізу ефективності виробничої діяльності важливі її показники врожайності та продуктивності тварин. Тож розглянемо ці показники для основної товарної продукції (таблиця 2.5).

Отже, валові збори пшениці озимої зросли у 3,6 раза, переважно за рахунок зростання утричі посівних площ, а врожайність зросла на 20%, і це високий показник. Натомість посівні площі під ріпаком скоротились на 35%, а зменшення на 53,6% валових зборів зумовлено також спадом урожайності на

28,6%. Середньорічний надій на одну корову досить високий, утім упродовж досліджуваного періоду спав з 3669,6 кг у 2020р. до 2939,3 кг або на 19,9%.

Таблиця 2.5

Динаміка урожайності та продуктивності тварин

Показник	2020р.	2021р.	2022р.	2022р. до 2020р., %
пшениця озима				
посівна площа, га	20	40	60	у 3р.
валовий збір, ц	1355	3169	4890	у 3,6р.
урожайність, ц з 1 га	67,75	79,2	81,5	120,4
ріпак				
посівна площа, га	80	60	52	65,0
валовий збір, ц	3105,9	2040,9	1439,7	46,4
урожайність, ц з 1 га	38,8	34,0	27,7	71,4
молоко				
кількість корів, голів	92	96	107	116,3
виробництво, ц	3376	3436	3145	93,1
середньорічний надій на одну корову, кг	3669,6	3579,2	2939,3	80,1

Проаналізуємо собівартість реалізації продукції (таблиця 2.6).

Таблиця 2.6

Динаміка собівартості реалізованої продукції в XXXX

Показник	2020р.	2021р.	2022р.	2022р. до 2020р., %
Пшениця озима – всього, тис. грн	671,6	1658,4	2333,7	у 3,5р.
у т.ч. 1 ц, грн	499,31	523,62	568,89	113,9
Ріпак – всього, тис. грн	1483,3	1495,2	1940,7	130,8
у т.ч. 1 ц, грн	477,57	732,62	1347,99	у 2,8р.
Молоко – всього, тис. грн	2215,2	2860,2	3674,2	165,8
у т.ч. 1 ц, грн	633,11	832,42	1168,26	184,5

Отже, собівартість реалізації 1 ц усіх видів товарної продукції зростає. Собівартість реалізації 1 ц пшениці озимої зросла на 13,9%, ріпаку – у 2,8 раза, а молока – на 84,5%. Це зумовлено переважно зростанням вартості прямих матеріальних витрат, зокрема палива, електроенергії.

Розрахуємо прибуток від реалізації продукції, а отримані дані подамо в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

**Динаміка прибутку від реалізації основної товарної продукції
у XXXX**

Показник	2020р.	2021р.	2022р.	2022р. в % до 2020р.
Пшениця озима – всього, тис. грн	141,9	835,0	-318,2	-
у т.ч. на 1 га посівних площ, грн	7095	20875	-5303,3	-
на 1 ц виробленої продукції, грн	104,7	263,5	-65,1	-
Ріпак – всього, тис. грн	1340,4	1802,6	303,2	22,6
у т.ч. на 1 га посівних площ, грн	16755	30043,3	5830,8	34,8
на 1 ц виробленої продукції	431,6	883,2	210,6	48,8
Молоко – всього, тис. грн	1050,2	703,3	3424,4	у 3,3р.
у т.ч. на 1ц виробленої продукції, грн	311,1	204,7	1165,0	у 3,7р.

Виробництво озимої пшениці у 2022р. було збитковим. На 1 ц виробленої продукції отримали 65,1 грн збитку. Прибуток від продажу ріпаку спав на 77,4%, відповідно і на 1 га посівних площ зменшився також – на 65,2%. Натомість прибуток від реалізації молока зріс у 3,3 раза.

Проаналізуємо вартість реалізації основної товарної продукції, адже саме вартість реалізації – важлива складова формування прибутку від продажу продукції, а отже, й прибутку загалом (таблиця 2.8).

Таблиця 2.8

Динаміка реалізаційної ціни основної товарної продукції XXXX, грн

Товарна продукція	2020	2021	2022	2022р. в % до 2020р.
пшениця озима	604,83	787,25	491,32	81,5
соя	-	1666,67	1296,33	-
ріпак	909,14	1615,85	1558,59	171,4
молоко	933,26	1037,11	1460,32	156,5

Отже, реалізаційні ціни зростали незначними темпами. Якщо ціна реалізації на ріпак зросла за аналізований період на 71,4%, та молока – на 56,5%, то пшениці, навпаки, зменшилась на 18,5%. Спад ціни реалізації пшениці озимої поряд із зростанням собівартості спричинили умови для різкого зниження прибутку від продажу культури. Зростання вартості реалізації на ріпак не перекрыли значно вищі темпи зростання собівартості, через що і знизився прибуток. Натомість зростання реалізаційної вартості на молоко

забезпечило зростання прибутку, попри несуттєве скорочення виробництва. Отже, дохід від продажу продукції зріс переважно за рахунок зростання обсягів ціни продукції та реалізаційних цін, а не за рахунок підвищення ефективності виробництва.

Проаналізуємо рентабельність виробництва основної товарної продукції. Адже рівень рентабельності – найзагальніший показник ефективності виробництва (таблиця 2.9)

Таблиця 2.9

**Динаміка рівня рентабельності виробництва основної товарної продукції
XXXX, %**

Товарна продукція	2020	2021	2022	2022р. до 2020р., +/-
пшениця озима	21,1	25,3	-13,6	-34,7
соя	-	94,9	14,8	-
ріпак	87,4	98,4	15,6	-71,8
молоко	47,4	24,6	25,1	-22,3
виробничої діяльності в цілому	58,6	47,8	5,9	-52,7

Спостерігаємо спад рівня рентабельності виробництва за всіма видами товарної продукції, внаслідок чого спав і рівень рентабельності виробничої діяльності загалом – із 58,6% у 2020р. до 5,9% у 2022р.

Як бачимо, підприємство працює ефективно, йому не бракує коштів для ведення господарської діяльності, утім упродовж досліджуваного періоду різко спав рівень рентабельності, з огляду на зовнішні та внутрішні чинники. Зокрема зростання виробничих витрат через різке здорожчання складових операційних витрат, яке не покривається зростанням реалізаційних цін.

2.2. Аналіз фінансової діяльності XXXX

За умови забезпечення господарською діяльністю прибутку виникають додаткові джерела коштів, що в підсумку допомагають зміцнювати фінансовий стан підприємства. Брак чи невірні формування й використання активів можуть

зумовити несвоєчасну оплату заборгованості постачальників за отримані сировину й матеріали, неповне і неритмічне забезпечення підприємницької діяльності необхідними ресурсами, а відтак – погіршити результати виконання підприємством особистих зобов'язань перед власниками, державою та найманим персоналом. Завдяки забезпеченості підприємства активами в межах розрахункової потреби та їхньому раціональному застосуванню виникають широкі можливості для покращання кількісних та якісних показників господарювання.

Аби проаналізувати фінансову діяльність, здійснимо вертикальне та горизонтальне дослідження пасивів та активів.

Проаналізуємо динаміку активів ХХХХ ХХХХ упродовж 2020-2022рр. Активи підприємства слугують сукупністю матеріальних та фінансових ресурсів, нерухомості, цінних паперів, товарних знаків і ділової репутації, тобто сукупністю майнових прав, що належать підприємству. Їх поділяють на оборотні (майнові цінності, що обслуговують господарський процес і сповна використовуються за один операційний цикл) і необоротні активи (матеріальні цінності, неодноразово задіяні у процесі господарської діяльності). Результати покажемо в таблиці 2.10.

Таблиця 2.10

**Динаміка активів ХХХХ ХХХХ за 2020-2022 рр., тис. грн
(на кінець звітного періоду)**

Актив	2020р.	2021р.	2022р.	2022р. в % до 2020р.
Необоротні активи	9741,7	10589,1	9716,4	99,7
Оборотні активи	523,8	2601,8	5397,1	у 10,3 р.
Активи (баланс)	10265,5	13190,9	15113,5	147,3

Активи господарства зросли на 47,3%. Необоротні активи майже незмінні, а оборотні – зросли у 10,3 рази за рахунок зростання запасів.

Здійснимо горизонтальне дослідження активів балансу ХХХХ ХХХХ за 2020-2022рр. (таблиця 2.11).

Таблиця 2.11

**Горизонтальний аналіз активів ХХХХ ХХХХ за 2020-2022рр., тис. грн
(на кінець періоду)**

Показник	Рік			Абсолютний приріст, +/-		Відносний приріст, %	
	2020	2021	2022	2021/ 2020	2022/ 2021	2021/ 2020	2022/ 2021
Основні засоби	8208,4	8619,1	7716,4	410,7	-902,7	105,0	89,5
Необоротні активи	9741,7	10589,1	9716,4	847,4	-872,7	108,7	91,7
Запаси	265,5	420,2	3228,2	154,7	2808,0	158,3	у 7,7р.
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	134,0	561,5	855,3	721,3	293,8	У4,2р	152,3
Дебіторська заборгованість за розрахунками	-	-	138,9	-	138,9	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	-	-	-	-	-	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1,1	193,7	9,7	192,6	-184,0	У193,5р.	5,1
Оборотні активи	523,8	2601,8	5397,1	2078,0	2795,3	У5,0р.	207,4
Активи (баланс)	10265,5	13190,9	15113,5	2925,4	1922,6	128,5	114,6

Зростання суми балансу спричинило зростання обігових активів, а саме зростання дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги, яка впродовж 2021р. порівняно з 2020р. зросла у 4,2 раза, а 2022р. порівняно з 2021р. – на 52,3%, та зростанням запасів.

Простежимо динаміку джерел фінансування ХХХХ господарства, зокрема власного капіталу, довгострокових та короткострокових зобов'язань. Для цього проаналізуємо пасиви підприємства.

Аналіз пасивів підприємства дає змогу визначити всі фінансові ресурси, які у його розпорядженні. Їх формують власний капітал і позичені (залучені кошти).

Горизонтальний аналіз пасивів (джерел фінансування активів) балансу ХХХХ ХХХХ наведено в таблиці 2.12.

Таблиця 2.12.

Горизонтальний аналіз пасивів (джерел фінансування активів) балансу ХХХХ, тис. грн (на кінець періоду)

Показник	Рік			Абсолютний приріст, +,-		Відносний приріст, %	
	2020	2021	2022	2021/ 2020	2022/ 2021	2021/ 2020	2022/ 2021
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1843,3	3724,8	7873,9	1881,5	4149,1	202,1	211,4
Резервний капітал	2305,8	4149,1	638,2	1843,3	-3510,9	179,9	15,4
Власний капітал	4787,3	8512,1	9785,5	3724,8	1273,4	177,8	114,9
Довгострокові зобов'язання	4397,6	4227,2	1850,4	-170,4	-2376,8	96,1	43,8
Поточна кредиторська заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	-	-	-	-	-	-	-
Товари, роботи, послуги	1059,8	398,2	837,5	-661,6	439,3	37,6	210,3
Зі страхування	3,6	5,1	5,6	1,5	0,5	141,7	109,8
З оплати праці	13,8	16,4	20,3	2,6	3,9	118,8	123,8
Інші поточні зобов'язання	-	-	-	-	-	-	-
Короткострокові зобов'язання	-	-	2596,6	-	2596,6	-	-
Баланс	10265,5	13190,9	15113,5	2925,4	1922,6	128,5	114,6

Сума власного капіталу зосталась майже незмінною упродовж аналізованого періоду, а отже, стан господарства стабільний. Довгострокові зобов'язання спадають несуттєво, а короткострокових – майже немає. У ХХХХ господарстві є достатньо джерел фінансування для залучення активів, позаяк для нього характерні довгострокові зобов'язання, проте з певною негативною динамікою. Власний капітал зростає переважно завдяки зростанню нерозподіленого прибутку. Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги впродовж досліджуваного періоду несуттєво знижується, і це позитивна динаміка, адже є кредиторська заборгованість зі страхування і оплати праці.

Проаналізуємо фінансові результати ХХХХ господарства (табл. 2.13).

Таблиця 2.13

Динаміка фінансових результатів ХХХХ, тис. грн

Показник	2020р.	2021р.	2022р.	2022р. до 2020р., %
Чистий дохід від реалізації продукції	7460,9	11969,3	10899,1	146,1
Інші доходи	665,1	828,9	1518,5	228,3
Разом доходи	8126,0	12798,2	12417,6	152,8
Собівартість реалізованої продукції	4705,1	8099,0	10294,6	218,8
Всього витрат	6282,7	9073,4	11144,2	177,4
Чистий прибуток	1843,3	3724,8	1273,4	69,1
У т.ч. від виробничої діяльності	2755,8	3870,3	604,9	21,9
Рівень рентабельності виробничої діяльності, %	58,6	47,8	5,9	-52,7п.
Рівень рентабельності в цілому, %	29,3	41,1	11,4	-17,9п.

Дані таблиці 2.13 показують, що чистий прибуток від продажу продукції зріс на 46,1%, вдвічі зросли й інші доходи. Утім зростання витрат значно вищими темпами порівняно з доходами сформувало умови для зниження прибутку на 30,9%, зокрема від виробничої діяльності, на 78,1%. Унаслідок цього різко спав рівень рентабельності як виробничої діяльності, так і підприємства загалом. Якщо 2020р. рівень рентабельності становив 29,3%, то 2022р. – 11,4%. Рівень рентабельності виробничої діяльності спав ще різкіше – з 58,6% до 5,9% відповідно. Хоча загалом підприємство високорентабельне.

Завдяки горизонтальному аналізу балансу проаналізуємо динаміку його активів і пасивів. Щоб визначити структуру окремих частин балансу, проаналізуємо його вертикально (таблиці 2.14. і 2.15).

Необоротні активи в структурі балансу посідають основну частку, утім упродовж аналізованого періоду ця частка спала з 89,1 до 64,3%. З-поміж необоротних активів основна частка належить основним засобам, та протягом досліджуваного періоду вона теж зменшилась із 79,9 до 51,1%.

З-поміж оборотних активів й структурному аспекті зросли запаси та дебіторська заборгованість.

Таблиця 2.14

Вертикальний аналіз активів ХХХХ, %

Показник	Рік			Структурний приріст, +,-	
	2020	2021	2022	2021/ 2020	2022/ 2021
Основні засоби	79,9	65,3	51,1	-14,6	-14,2
Необоротні активи	89,1	80,3	64,3	-8,8	-16,0
Запаси	2,6	3,2	21,4	0,6	18,2
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1,3	4,3	5,7	3	1,4
Дебіторська заборгованість за розрахунками	-	-	0,9	-	0,9
Інша поточна дебіторська заборгованість	-	-	-	-	-
Гроші та їх еквіваленти	0,0	1,5	0,1	1,5	-1,4
Оборотні активи	5,1	19,7	35,7	14,6	16,0
Активи (баланс)	100	100	100	28,5	14,6

Загалом частка оборотних активів зросла з 5,1 до 35,7%. Сума балансу 2021р. порівняно з 2020р. зросла на 28,5%, а 2022р. порівняно з 2021р. – на 14,6%.

Таблиця 2.15

Вертикальний аналіз пасивів ХХХХ, %

Показник	Рік			Структурний приріст, +,-	
	2020	2021	2022	2021/ 2020	2022/ 2021
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	17,9	28,2	52,1	10,3	23,9
Резервний капітал	22,5	31,5	4,2	9,0	-27,3
Власний капітал	46,6	64,5	64,7	17,9	0,2
Довгострокові зобов'язання	42,8	32,1	12,2	-10,7	-19,9
Поточна кредиторська заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	-	-	-	-	-
Товари, роботи, послуги	10,3	3,0	5,5	-7,3	2,5
Зі страхування	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
З оплати праці	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0
Інші поточні зобов'язання	-	-	-	-	-
Короткострокові зобов'язання	-	-	17,2	-	17,2
Баланс	100	100	100	28,5	14,6

Згідно з вертикальним аналізом пасивів, власний капітал зріс завдяки зростанню нерозподіленого доходу. Власний капітал у структурі пасивів

становить 64,7% 2022р. Порівняно з 2020р. у 2021р. він зріс на 17,9%, а у 2022р. порівняно з 2021р. – він майже незмінний. Довгострокові зобов'язання активно зменшилися – з 42,8% у 2020р. до 12,2% у 2022р., і це позитивне явище. У структурі кредиторської заборгованості зменшується і заборгованість за товари, роботи та послуги. Заборгованість з оплати праці – лише 0,1%.

Проаналізуємо динаміку та структуру операційних витрат (таблиця 2.16).

Таблиця 2.16

Динаміка та структура операційних витрат в XXXX

Витрати	2020р.		2021р.		2022р.		2022р. в % до 2020р.
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	
Прямі матеріальні	4705,1	67,6	7470,1	67,5	9945,0	72,2	211,4
Прямі на оплату праці	475,5	6,8	504,9	4,5	585,7	4,2	123,2
Інші прямі	762,1	10,9	2004,9	18,1	1999,7	14,5	262,4
з них амортизація	493,3	7,1	1778,0	16,0	1621,0	11,8	У 3,3р.
Загальновиробничі	961,5	13,8	1042,6	9,4	1195,0	8,7	124,3
з них оплата послуг сторонніх організацій	308,5	4,4	521,7	4,7	546,7	4,0	177,2
Адміністративні	50,6	0,7	51,4	0,5	52,8	0,4	104,3
Всього	6954,8	100	11073,9	100	13778,2	100	198,1

Як бачимо із таблиці 2.16, витрати впродовж досліджуваного періоду зросли майже удвічі – переважно завдяки зростанню прямих матеріальних витрат (на 111,4%). Прямі матеріальні витрати зросли через здорожчання кормів, електроенергії та пального. Такі витрати посідають велику частку в структурі операційних витрат з тенденцією до зростання – 67,6% у 2020р. і 72,2% у 2022р. У структурі витрат зменшились витрати на оплату праці (на 2,6 пункти), хоч загалом такі витрати зросли – на 23,2%. Зростання загальновиробничих витрат на 24,3% зумовлено переважно зростанням оплати послуг сторонніх організацій. У структурному аспекті такі витрати майже незмінні, що вказує не на зростання обсягів послуг, а на зростання їхньої вартості.

Отже, для підприємства характерна значна сума активів, що дають змогу здійснювати виробничо-господарську діяльність та підвищувати динаміку

джерел фінансування ХХХХ господарства, якими є власний капітал, довгострокові та короткострокові зобов'язання. Утім упродовж досліджуваного періоду ефективність фінансової діяльності послабилась, а це позначилося на рівні рентабельності і виробничої діяльності, і загалом.

2.3. Організація обліку грошових коштів

Сучасні складні умови та економічні процеси, які відбуваються в Україні, зумовили нівелювання важливості та потреби у злагодженому обліку грошових коштів на банківських рахунках у діяльності підприємств. Законодавство України вимагає обов'язково зберігати всіх вільні грошові кошти в банках. Безготівкові розрахунки зумовлюють рух коштів за рахунками юридичних/фізичних осіб. ЗУ «Про платіжні послуги» встановлює порядок відкриття та використання рахунків у національній та іноземних валютах регулює процес відкриття рахунків у банках [93].

ХХХХ ХХХХ не використовує готівки, проводячи винятково безготівкові розрахунки. Поточні рахунки призначені для щоденного руху грошових коштів та їх збереження на рахунках. Також вони охоплюють рахунки за платіжними картками. Одна компанія може мати декілька відкритих банківських рахунків, позаяк законодавство не обмежує кількості [41; 93].

ХХХХ, відкриваючи рахунок, подавало заяву згідно зі зразком із підписанням керівника чи іншої уповноваженої особи, та копії зареєстрованих установчих документів. Відтак уклали договір на розрахунково-касове обслуговування і подавали перелік осіб із розпорядження рахунком [25].

Рахунки за потреби можна закрити на підставі заяви підприємства або за рішенням відповідного органу щодо припинення діяльності (ліквідатора, ліквідаційної комісії, управителя майна тощо). Безготівковий вид платежів регулює Закон України «Про платіжні послуги» [23].

Розрахунки можуть бути різних видів: акредитив, інкасація, векселі, розрахункові чеки, розрахункові документи в паперовій і електронній формі [56]. Останніми роками для розрахунків частіше послуговуються банківськими платіжними картками (далі – БПК).

Розрахункових документів (на відміну від розрахункового чеку) оформляють стільки, скільки необхідно для всіх учасників безготівкового розрахунку (але не менше двох). Документи, як банк одержав в операційний час, опрацьовують того ж дня.

Поширеніше платіжне доручення, коли платник дає розпорядження письмово в банк про перерахування грошей за вказаними реквізитами одержувачу [92].

За попередньою згодою платника на оплату одержувач надсилає йому платіжну вимогу-доручення через свій банк, а платник натомість – до банку, який обслуговує [92].

Для оплати за отримані товари, виконані роботи, надані послуги юридичним та фізичним особам зазвичай видають чеки. Вони є готівкові й розрахункові. Чекову книжку можна використовувати один рік, готівковий чек – десять днів, розрахунковий – три місяці. Реквізити до чеку треба заповнювати згідно з чітким зразком, інакше чек вважатиметься недійсним [6].

Ще один вид банківських платежів – інкасо, суть якого – одержання грошей із різних документів (векселі, чеки та ін.) від імені своїх клієнтів та своєчасне перерахування їх на рахунок отримувача. Їх зазвичай застосовують під час розрахунків із зарубіжними контрагентами. Укладається договір між постачальником та покупцем; відвантажуються товари; необхідні транспортні документи постачальник надає разом із наказом про інкасацію до банку, який його обслуговує; банк перевіряє одержані документи та надсилає їх до банку покупців; покупець виконує оплату, банк покупців надсилає кошти до банку постачальника, який вносить їх на рахунок одержувача. Такий вид оплати кращий для покупця і не гарантує оплати постачальнику [62].

Сьогодні здебільшого застосовують платежі за допомогою банківських платіжних карток. БПК можна застосовувати для виконання безготівкових платежів, одержання готівки та виплати зарплат працівникам. Перші два випадки передбачають застосування корпоративних БПК, через які зараховуються кошти на спеціальний банківський рахунок юридичної особи (картковий рахунок).

Упродовж періоду перебування коштів на спеціальному депозитному рахунку (СДР) підприємство одержує відсотки. За потреби грошові кошти з СДР можна перевести на поточний рахунок підприємства [1].

БПК можна послуговуватися для відрядження і в Україні, і поза її межами. Незаперечні переваги використання БПК за перетину кордону – як резиденти, так і нерезиденти можуть ввозити платіжні картки, які видали банківські та небанківські установи України й зарубіжних країн на умовах усного декларування.

Для використання корпоративних платіжних карток у підприємстві визначають перелік осіб. Якщо підприємство видає кілька корпоративних карток до одного карткового рахунку, здійснюється аналітичний облік за кожною картою. Операції з платіжними картками відображають паперові розрахункові документи на місцях здійснення операцій (сліп або квитанція торговельного терміналу) [9].

Під час діяльності у підприємств можуть виникати різні заборгованості: і дебіторська, і кредиторська, з одними й тими самими контрагентами. Тож проводять взаємозалік заборгованостей на підставі зазначення в угодах між підприємствами періодичності звірки взаємної заборгованості (акт), термінів та платіжних інструментів для розрахунків.

Безготівкові розрахунки теж проводять через поштові відділення (поштовий переказ) та через каси банків [93].

Для оперативне ведення своїх рахунків у банківській установі та обміну інформацією підприємства послуговуються програмно-технічним комплексом

«клієнт банку-банк» (далі – система «клієнт-банк»). Ідеться про перевірку електронних підписів уповноважених осіб підприємства в розрахунковій документації, яка надходить в електронному вигляді від підприємства та згідно з платіжним файлом.

Усі операції на рахунку в банку виконують згідно з розрахунковими документами, затвердженими НБУ. Такі документи дійсні тільки за наявності підписів, поданих у картці. У разі неправильного заповнення документа, відсутності потрібних реквізитів, наявності виправлень банківська установа не має права приймати документів до виконання [91].

Усі виконані операції банк відображає в банківській виписці, до якої прикріплюються підтверджувальні документи. Типової форми банківської виписки не існує, але вона має містити: дата, номери рахунків дебітора та кредитора, коди операцій, суми. Здійснюючи операції з надходження або зняття коштів з рахунку, банк формує виписку й передає підприємству.

Для обліку наявності та руху грошових коштів, які перебувають на рахунках у банках, призначений рахунок 31 «Рахунки в банках», який містить низку субрахунків:

- 311 «Поточні рахунки в національній валюті»
- 312 «Поточні рахунки в іноземній валюті»
- 313 «Інші рахунки в банку в національній валюті»
- 314 «Інші рахунки в банку в іноземній валюті»
- 315 «Спеціальні рахунки в національній валюті»
- 316 «Спеціальні рахунки в іноземній валюті».

Відображення бухгалтерських операцій на банківських рахунках ХХХХ ХХХХ подано на рис. 2.2.

Програмні продукти російської компанії «1С» з початку 2000-х історично були одними з найпопулярніших рішень для автоматизації управління та обліку на підприємствах на пострадянському просторі, зокрема в Україні.

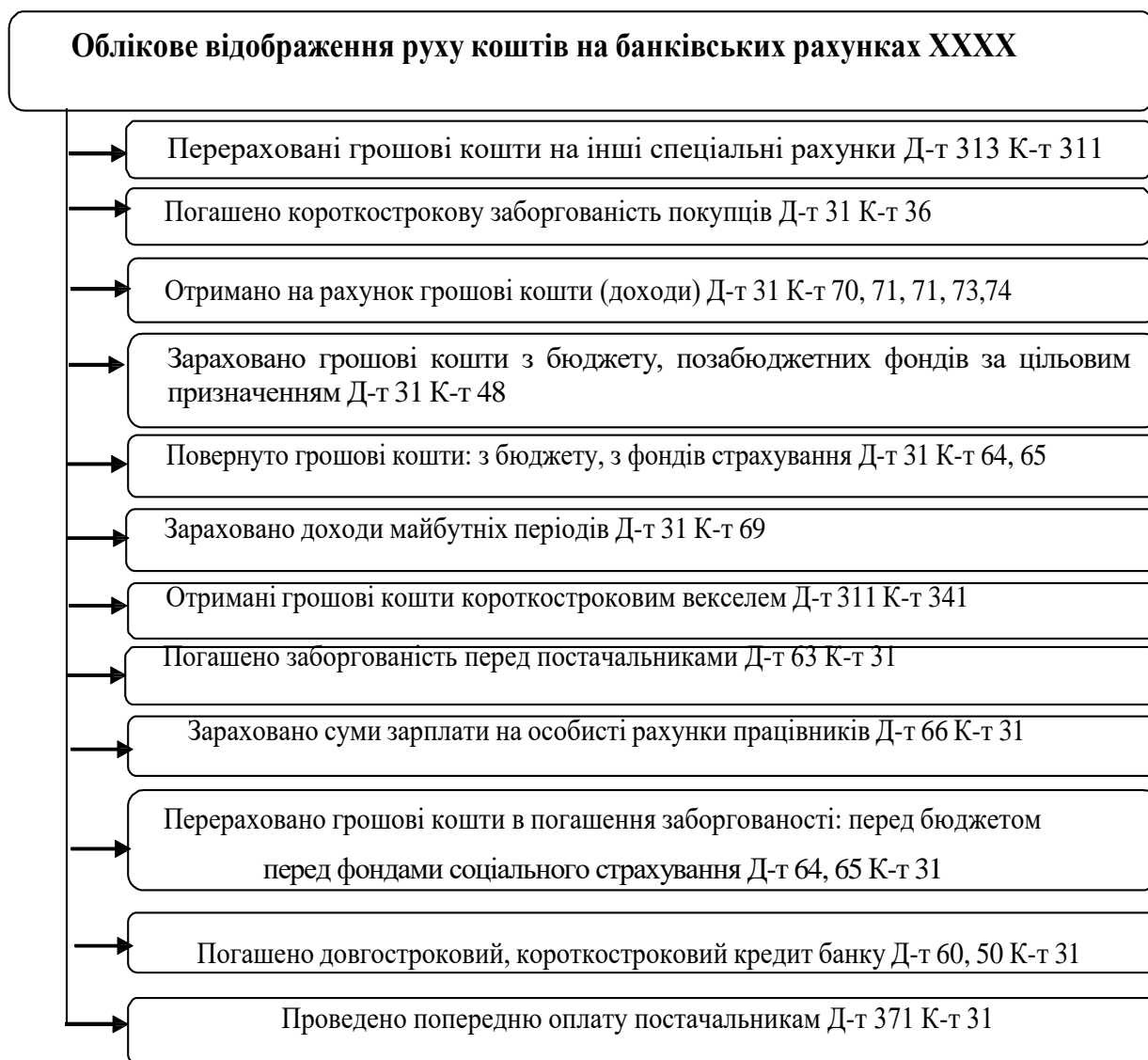

Рис. 2.2. Облікове відображення руху коштів на банківських рахунках ХХХХ

Навіть попри те, що на продукти цього розробника з 2017 року накладені санкції, впродовж кількох останніх років аж до лютого 2022 р. в українських компаніях був стабільний попит на програму «1С». Серед них і досліджуване підприємство, якому прямо заборонено використовувати програмні продукти «1С», як і іншим підприємствам та держкомпаніям критичної інфраструктури України.

Результативна інформація по наявності і руху грошових коштів на основному поточному рахунку ХХХХ ХХХХ при використанні автоматизованої форми обліку відображено у таблицях 2.17, 2.18.

Таблиця 2.17

Оборотно-сальдова відомість по рахунку 31 «Розрахунковий рахунок» за календарний місяць

Агротем

Оборотно-сальдова відомість по рахунку 311 за Липень 2023 р.

Виведені дані: БО (дані бухгалтерського обліку)

Відбір: Банківські рахунки У списку Порожнє значення; Текущий в Ощадбанк; Текущий в ПАТ "Кредобанк"; Текущий в ПАТ АКБ "Львів" ...; Текущий в АТ АКБ "Львів"0...; Текущий в АТ АКБ "Львів" ...

Рахунок	Сальдо на початок періоду		Обороти за період		Сальдо на кінець періоду	
	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит
Банковские счета						
Статьи движения денежных средств						
311	29 303,21		1 138 900,00	885 875,45	282 327,76	
Текущий в АТ АКБ "Львів"01	26 545,47		934 100,00	802 094,61	158 550,86	
Виплата заробітної плати				31 554,07		
Оплата покупателя			734 100,00			
Оплата поставщику				437 070,72		
Перечисление налога				16 266,99		
Прочие расходы денежных средств				317 202,83		
Расчеты по кредитам и займам с контрагентами			200 000,00			
Текущий в Ощадбанк	911,18		204 800,00	83 780,84	121 930,34	
Оплата покупателя			204 800,00			
Оплата поставщику				83 053,84		
Прочие расходы денежных средств				727,00		
Текущий в ПАТ "Кредобанк"	1 846,56				1 846,56	
Разом	29 303,21		1 138 900,00	885 875,45	282 327,76	

Таблиця 2.18

Оборотно-сальдова відомість по рахунку 31 «Розрахунковий рахунок» за І квартал

Агротем

Оборотно-сальдова відомість по рахунку 311 за 1 квартал 2023 р.

Виведені дані: БО (дані бухгалтерського обліку)

Рахунок	Сальдо на початок періоду		Обороти за період		Сальдо на кінець періоду	
	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит
Банковские счета						
Статьи движения денежных средств						
311	9 701,20		6 667 495,32	6 663 226,63	13 969,89	
Текущий в АТ АКБ "Львів"01	1 290,99		3 209 495,32	3 200 429,57	10 356,74	
Виплата заробітної плати				150 223,45		
Оплата покупателя			1 709 286,99			
Оплата поставщику				2 282 789,71		
Перечисление налога				73 264,72		
Прочие поступления денежных средств			208,33			
Прочие расходы денежных средств				694 151,69		
Расчеты по кредитам и займам с контрагентами			1 500 000,00			
Текущий в Ощадбанк	6 313,65		3 458 000,00	3 462 547,06	1 766,59	
Оплата покупателя			1 120 000,00			
Оплата поставщику				1 843 217,06		
Прочие расходы денежных средств			220 000,00	1 619 330,00		
Расчеты по кредитам и займам с контрагентами			2 118 000,00			
Текущий в ПАТ "Кредобанк"	2 096,56			250,00	1 846,56	
Прочие расходы денежных средств				250,00		
Разом	9 701,20		6 667 495,32	6 663 226,63	13 969,89	

За використання чеків у господарській діяльності спершу відкривається чекова книжка й кошти зараховуються на «спеціальний» рахунок (Дт313 Кт311). Те саме відбувається за використання акредитивної форми розрахунків та для перерахування коштів на корпоративний картковий рахунок підприємства.

Операції з використання корпоративних карток підприємства підзвітними особами (з відкриттям та без відкриття спеціального депозитного рахунку) на рахунках бухгалтерського обліку відображено на рис. 2.3.

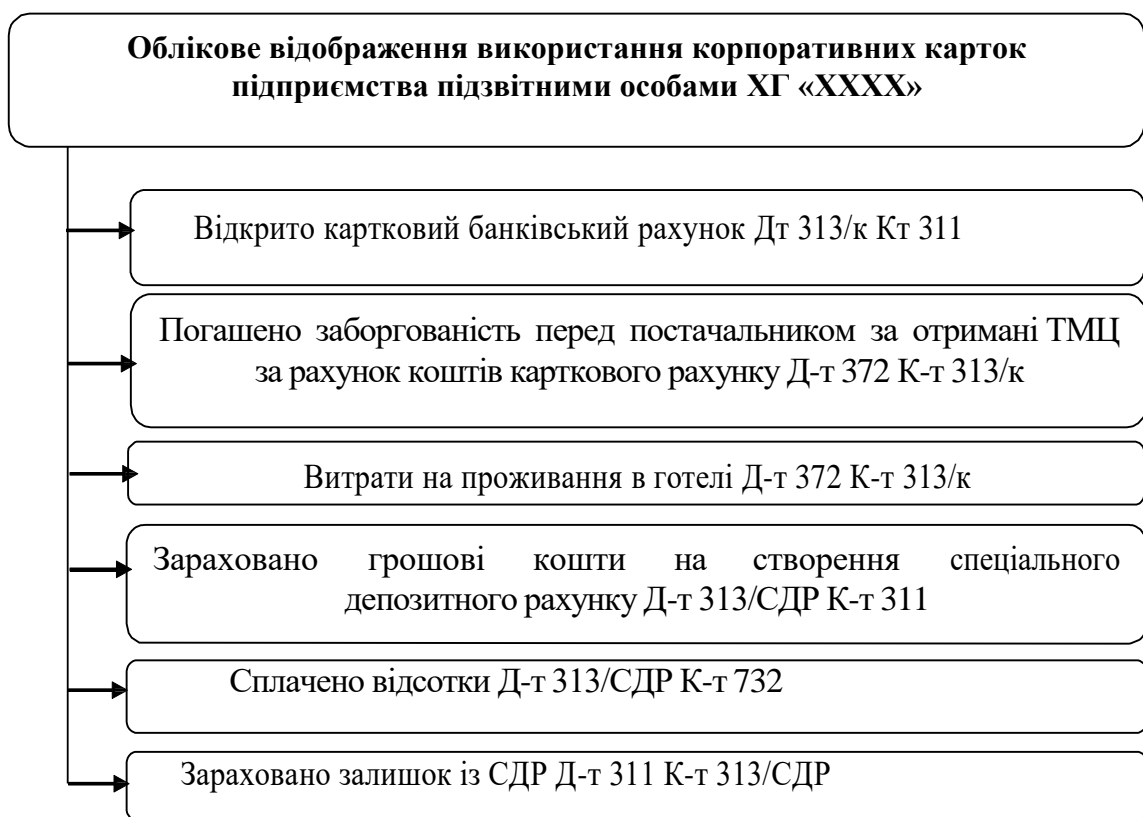

Рис. 2.3. Облікове відображення використання корпоративних карток підприємства підзвітними особами ХХХХ

Для розрахунків безготівково ХХХХ ХХХХ послуговується системою «клієнт-банк», яка виконує такі функції:

– комунікацію між товариством та банком зашифровано за допомогою сертифікованих засобів захисту;

- оформлення протоколу автоматично (зокрема створення захисту протоколу від змін) для надсилання двосторонньої розрахункової документації;
- щоденне автоматичне створення архіву протоколів.

2.4. Особливості відображення електронних грошей в обліку

Бухгалтерський облік інших грошових коштів ведуть на активному рахунку 33 «Інші кошти», де узагальнюються дані щодо наявності та руху грошових коштів (у національній та іноземній валютах), які перебувають у касі підприємства (поштові марки, марки гербового збору, оплачені путівки до санаторіїв, пансіонатів, будинків відпочинку тощо), та коштів у дорозі, тобто грошових сум, внесених до кас банків, ощадних кас або поштових відділень для подальшого їх зарахування на рахунках підприємства в банкових установах.

Рахунок 33 «Інші кошти» охоплює субрахунки:

331 «Грошові документи в національній валюті»

332 «Грошові документи в іноземній валюті»

333 «Грошові кошти в дорозі в національній валюті»

334 «Грошові кошти в дорозі в іноземній валюті»

335 «Електронні гроші, номіновані в національній валюті»

Мінфін наказом від 27.06.2013 р. № 627 Мінфін доповнив Інструкцію про застосування Плану рахунків нормами, що регулюють порядок бухгалтерського обліку електронних грошей [41].

Електронні гроші є платіжним засобом, який можна назвати винаходом XXI століття. Його появу пов'язують із розвитком інформатизації суспільства, пошвавленням інтернет-торгівлі в загальному торговельному обігу, зменшенням затрат часу на здійснення розрахунків, анонімністю такого типу платежів.

Сьогодні вкрай актуальне дослідження питання обліку операцій з електронними грошима.

Електронні гроші є одиницею вартості, зберігаються на електронному пристрої, їх приймають як засіб платежу інші особи, окрім особи, яка їх випускає, і вони слугують грошовим зобов'язанням цієї особи, яке виконується в готівковій або безготівковій формах. Водночас наперед оплачені картки разового використання: дисконтні картки торговців, картки автозаправних станцій, квитки для проїзду в міському транспорті тощо, які приймаються як засіб платежу виключно їх емітентами, не визнають електронними грошима.

За ведення електронної комерції в господарські процеси підприємства всі розрахункові операції відбуваються в електронному середовищі зі застосуванням електронних грошей. Такий інструмент розрахунків дає змогу швидко й безпечно оплачувати такі найпоширеніші в Інтернеті види товарів, робіт, послуг і сервісів як:

- ✓ замовлення в Інтернет-магазинах;
- ✓ інформаційні Інтернет-видання (ЗМІ, фахова, тематична, періодична література);
- ✓ послуги зв'язку через комунікаційні системи, як-от Skype;
- ✓ рекламні послуги (розміщення реклами в мережі Інтернет; ідеться про діяльність власне рекламних агентств);
- ✓ послуги фінансового характеру (операції на біржах, інвестиції у НУІР-фонди, зокрема Forex Club, Forex4you, Kf-forex.ru та інші;
- ✓ інформаційні та довідкові послуги (платні пошукові послуги);
- ✓ цифрові товари (програмні продукти різних напрямів використання, книжки, методики, програми, відео/аудіо);
- ✓ інтернет-аукціони;
- ✓ розробка вебсайтів, послуги їх супроводження, оплата доменних імен, хостингу (надання дискового простору для розміщення вебсайтів на вебсервер) тощо.

Українці нині можуть продавати та придбавати товари, переказувати кошти за допомоги систем WebMoney, Paypal, Liberty Reserve, Moneybookers

тощо [18]. Розвиток ринку електронних грошей показує активний розвиток вітчизняного бізнесу, його поступове наближення до міжнародних стандартів. Утім для активного застосування електронних платіжних засобів в Україні є низка труднощів.

Зокрема це правове регулювання, яке не встигає за стрімким розвитком відносин у цій галузі, та законність обігу електронних платіжних засобів в Україні.

Електронні гроші варто відрізнити від дисконтних карток, карток автозаправних станцій, квитків для проїзду в транспорті, які приймають для оплати лише їхні емітенти [72].

Лідер за обсягом використання електронних грошей – система «ГлобалМані». За даними НБУ нині за узгодженими правилами електронні гроші випускають: ВіЕйБі Банк (система е-гроші -Максі), Фідобанк (МопеХу) і Ощадбанк (ГлобалМані) [74].

Для України електронні гроші є новим платіжним засобом.

В.М. Помулаєва їх відносить до форми «банківські рахунки або депозитні гроші» [86] і розтлумачує як непаперові гроші.

О.В. Макаренко вважає їх «неповноцінними грішми», але водночас до цієї форми відносить паперові готівкові гроші [63, с. 64]. Паперові гроші є неповноцінними грошима, що замінюють повноцінні (з коштовних металів). Спершу паперові гроші обмінювали на золото, а їх випуск пов'язували з величиною золотого запасу держави, та вже з початком ХХ ст. більшість світових країн перестали їх обмінювати на золото [98].

Електронні гроші належать також до сучасних неповноцінних кредитних грошей за формою «депозитні гроші». Сюди належать і традиційні (чекові) депозити.

Деякі автори вважають за доцільне обліковувати нові платіжні засоби у складі зобов'язань, з огляду на визначення в Положенні про електронні гроші в Україні: електронні гроші – одиниці вартості, які зберігаються на електронному

пристрої, приймаються як засіб платежу іншими, ніж емітент особами, і є грошовим зобов'язанням емітента [105].

Питання щодо випуску, обігу й погашення електронних грошей в Україні регулює «Положення про електронні гроші в Україні», затверджене Постановою Національного банку України від 04.11.2010 р. № 481. Відповідно до Положення, учасниками правовідносин, пов'язаних з використанням електронних грошей в Україні, є емітент – особа, що випускає електронні гроші й зобов'язується їх погасити.

Емісією та обслуговуванням грошових коштів в Україні займаються лише банки й лише у гривні. Про платіжні послуги ідеться у ст. 192 Господарського кодексу України [17], ст. 3 Закону України «Про платіжні послуги» [93], і він пов'язаний із визначенням гривні – грошової одиниці України як єдиного законного платіжного засобу.

Закон розмежовує поняття «електронний платіжний засіб» та «електронні гроші». Так, пункт 1.14 ст. 1 Закону України «Про платіжні послуги» [93] встановлює, що «електронний платіжний засіб» – це платіжний інструмент, який надає його держателю змогу завдяки платіжному пристрою одержати дані щодо належних засобів та ініціювати їхній переказ. Платіжний інструмент – засіб відповідної форми на паперовому, електронному або іншому носії інформації, який використовують для ініціювання переказів.

Платіжними інструментами є документи на переказ і електронні платіжні засоби. Водночас, відповідно до ст. 15 Закону України «Про платіжні послуги» [93], електронні гроші слугують одиницею вартості, зберігаються на електронному пристрої, приймаються як засіб платежу іншими особами, ніж особа, яка їх випускає, і є грошовим зобов'язанням цієї особи, виконується в готівковій або безготівковій формах.

Закон України «Про платіжні послуги» [93] встановлює обмеження стосовно сум електронних грошей на електронному пристрої, що перебуває у розпорядженні користувача: сума електронних грошей на електронному

пристрої, який не може поповнюватися, не має бути більшою за 2000 гривень; на пристрої, який може поповнюватися, – 8000 гривень.

Поточний рахунок, операції за яким можна здійснювати, використовуючи електронні платіжні засоби, застосовують, керуючись законодавчими обмеженнями. Кошти з поточного рахунку юридичної особи не можна використовувати завдяки електронному платіжному засобу для отримання зарплатні, інших соціальних виплат, розрахунків за зовнішньоторговельними угодами, здійснення іноземних інвестицій в Україну та інвестицій резидентів за кордоном.

З позиції бухгалтерського обліку рахунком 335 послуговуються для відтворення інформації щодо електронних грошей як таких, що записані, тобто зберігаються на електронному платіжному засобі й якими суб'єкт господарювання обмінюється на безготівкові кошти і винятково для розрахунків за товари в електронному вигляді, придбані на виробничі (господарські) потреби, виражені у гривнях. Навіть за безпосередньої купівлі товару картою із застосуванням електронних грошей послуговуються субрахунком підзвітних осіб 372, відповідно до Інструкції про застосування Плану рахунків [41], рахунки 30, 31, 33 не кореспондують з рахунками 2-го класу, рахунок 33 не кореспондує з рахунком 64, щоб відобразити ПДВ або сплату податків. Тобто суттєво обмежено застосування субрахунку 335.

З огляду на жорсткі обмеження, гальмується розвиток застосування електронних грошей підприємствами в Україні. Нині в банках клієнтам та юридичним особам пропонують випуск платіжних карток із доступом до коштів на поточному рахунку (ключ-картка), відкриття корпоративних карток для оплати: витрат, пов'язаних з основною діяльністю (купівля товарів, розрахунки з постачальниками); представницьких витрат (офіційні прийоми, культурні програми), витрат на відрядження в Україні та за кордон (готель, квитки, оренда автомобіля тощо); господарських купівель (канцтовари, оргтехніка, меблі, пальне тощо). Поповнювати можна миттєво через Інтернет-

банк, готівкою в касі будь-якої банківської установи, через термінали самообслуговування. Такі картки не обліковують, показується тільки наявність коштів на рахунку.

Натомість WebMoney Transfer – система миттєвих інтернет-розрахунків, істотно відрізняється від попередньої. Тут підприємству надається особовий рахунок з необмеженою кількістю гаманців – спеціальних облікових записів, на яких обліковуються кошти (титульні знаки) користувача в будь-якій валюті.

Із погляду бухгалтерського обліку електронні гроші – новий об’єкт дослідження. Є певні специфічні властивості досліджуваного нами об’єкта, що прямо позначаються на порядку його відтворення в бухгалтерському обліку, зокрема:

- ✓ електронні гроші генерують та перераховують не банки, а оператори платіжних систем (розробник, власник, адміністратор електронної системи; організації, які зараховують кошти для подальшої трансформації в електронні гроші), тобто фізичні особи або суб’єкти господарювання, які не належать до фінансово-кредитних установ;

- ✓ електронні гроші з огляду на наявність різних платіжних систем мають чимало варіантів умовних валют, які застосовують окремі суб’єкти електронної комерції.

Тож доречно відображення електронних грошей в обліку на рахунку 33 «Інші кошти» як окремого виду грошових коштів суб’єкта господарювання. Для цього потрібне введення до Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань і господарських операцій підприємств і організацій [42], а також окремий субрахунок до рахунку 33 «Інші кошти»: 335 «Електронні грошові кошти». На підприємстві належить впровадити аналітичний облік за: обраною платіжною системою (як-от, WebMoney Transfer – система миттєвих інтернет-розрахунків); умовною валютою електронного гаманця (наприклад, згідно із системою WebMoney Transfer: U-гаманець -

WMU (гривня), Z-гаманець - WMZ (долар США), E-гаманець - WME (євро), G-гаманець - WMG (золото).

Для успішного розвитку електронних грошей в Україні важливо:

1. Застосовувати виважену правову регламентацію, спрямовану, з одного боку, на підтримку їхнього розвитку, а з іншого – на запобігання їх використання для ухилення від оподаткування та контролю.

2. Здолати певні труднощі із ситуативним перерозподілом суб'єктів ринку і сфер регулювання між регуляторами.

2.5. Методичні та організаційні аспекти здійснення фінансового контролю грошових коштів

Жодне підприємство не може функціонувати без використання фінансових ресурсів, ключову роль з-поміж яких посідають грошові кошти. Їхнє надходження формується внаслідок господарських операцій, і витрачання вимагає чіткого цільового спрямування на виконання господарських завдань підприємства. Операції з грошовими коштами мають неабияке значення в діяльності підприємства.

Ревізія грошових коштів – важлива та необхідна процедура. Адже начебто несуттєві порушення, виявлені у процесі перевірки, можуть вказувати на істотні зловживання і показувати загальом стан бухгалтерського обліку підприємства.

Грошові кошти підприємства згідно з установленими лімітами можуть перебувати як готівка в касі, а інші суми зберігатися на рахунках у банках. Певну частку може бути вкладено в цінні папери з метою одержання прибутку від них.

Завдання бухгалтерського обліку грошових коштів – забезпечення контролю за дотриманням касової та розрахункової дисципліни, порядком та результативністю послуговування грошовими коштами, забезпечення збереження грошової готівки і документів у касі.

Грошові кошти є найліквіднішими активами, а операції з готівковими коштами – найпоширеніші [1].

Характерні ознаки касових операцій згрупуємо у такі види (рис. 2.4).

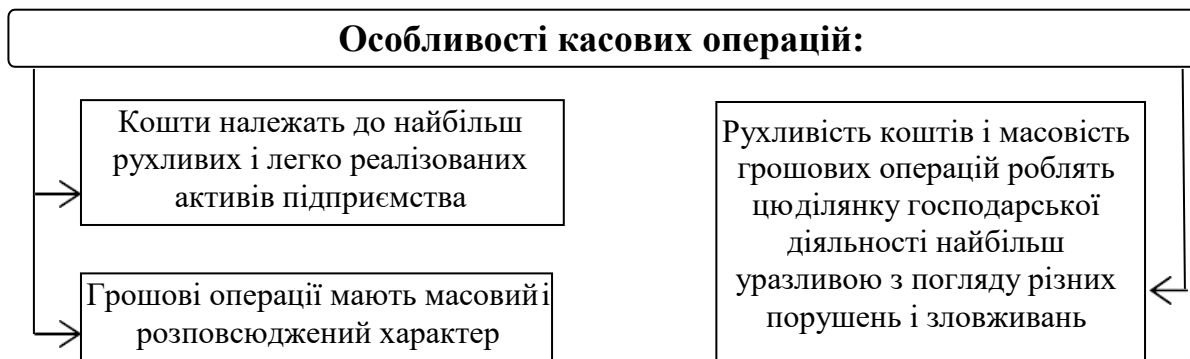

Рис. 2.4. Особливості касових операцій

Виходячи з розглянутих вище характерних ознак касових операцій, можна визначити основні їхні напрямки (рис. 2.5).

Рис. 2.5. Напрямки касових операцій

Здійснюючи ревізію операцій із грошовими коштами, треба виконати низку основних завдань (рис 2.6).

Джерелами інформації для проведення ревізії є: прибуткові й видаткові касові ордери з доданими документами; звіти касира; касові чеки й контрольні касові стрічки; повідомлення банку щодо встановленого ліміту готівки в касі; чекові книжки; корінці використаних чеків, анульовані чеки тощо(рис 2.7.).

Часто потрібно перевіряти наявність грошових коштів у натурі. Для цього застосовують фактичний контроль.

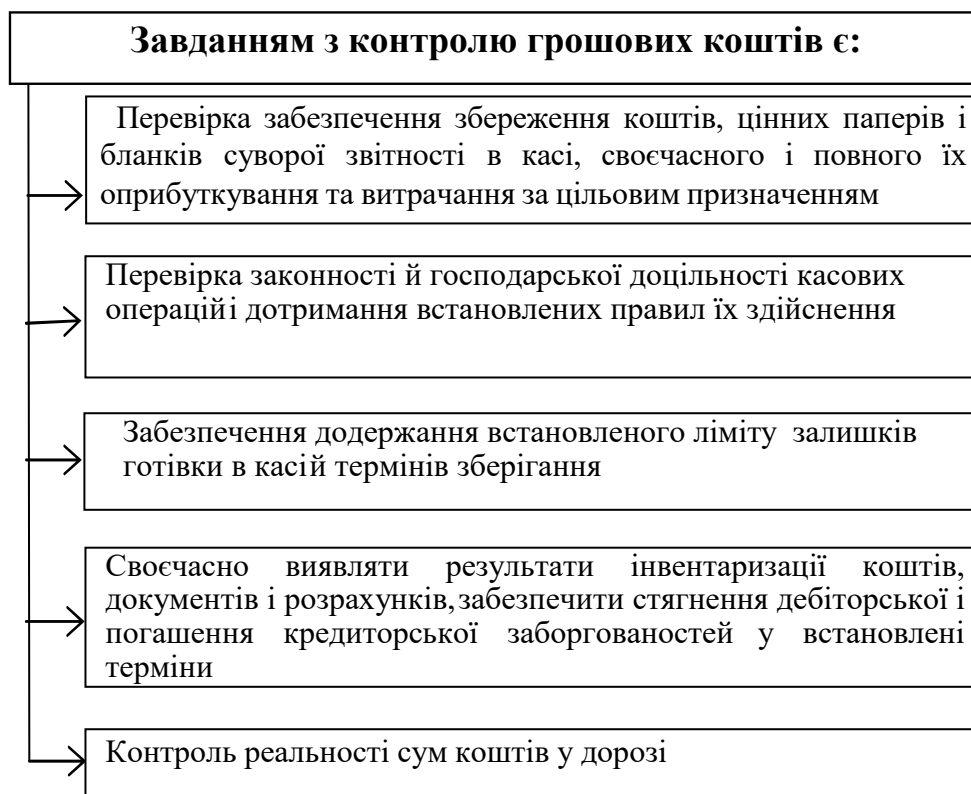

Рис. 2.6. Основні завдання з контролю грошових коштів

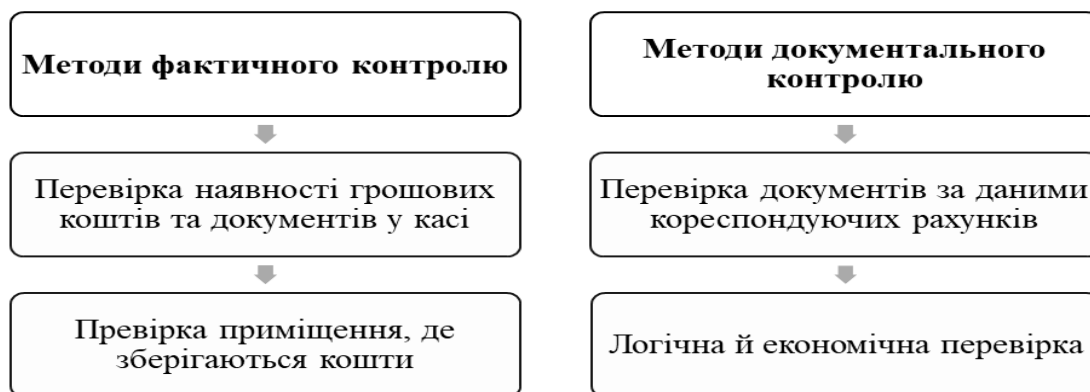

Рис. 2.7. Методи ревізії касових операцій

У разі виявлення порушень за результатами перевірки складають акт про перевірку дотримання порядку ведення операцій з готівкою, де мають бути обґрунтований зміст порушення і висновки щодо результатів перевірки та рекомендації керівництву підприємства.

За умови невиявлення порушень перевіряючі у довідці довільної форми вказують назву підприємства, яке проходить перевірку, термін перевірки, посилання на закон України, відповідно до якого здійснювали перевірку.

Інвентаризація – дієвий і актуальний спосіб контролю за збереженням готівки в касі та станом активів підприємства для забезпечення збереження цінностей і раціонального використання їх у фінансово-господарській діяльності (рис. 2.8). За результатами проведеної інвентаризації визначають стан дотримання касової та розрахункової дисципліни, ведення бухгалтерського обліку на підприємстві, наявні невідповідності тощо. Суму нестачі стягують з винного, а надлишок оприбутковують у касі та зараховують у дохід підприємства.

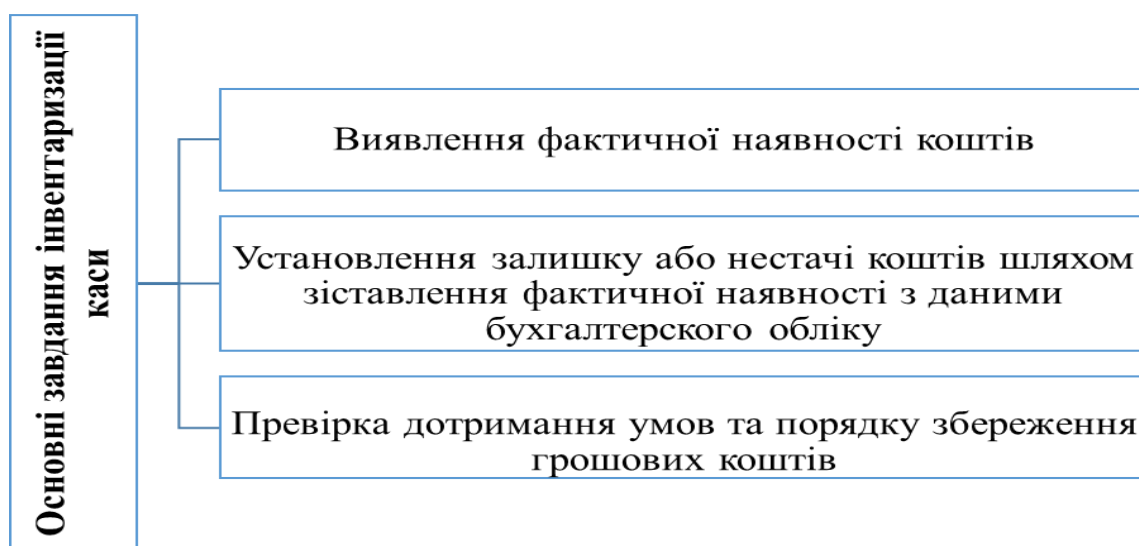

Рис. 2.8. Основні завдання інвентаризації каси

Експертною оцінкою послуговуються за умови аналізу документації, господарських операцій та якості виконаних робіт. Її здійснюють фахівці різних галузей знань за дорученнями ревізора. Експерт має давати правову, достовірну та об'єктивну оцінку залежно від наданих йому матеріалів та формулювання питань, які йому ставлять.

Методичними прийомами експертного аналізу операцій із коштами в касі є розрахунково-аналітичні й документальні методи, прийоми узагальнення й

реалізації результатів експертизи, аналітичного групування доказів правопорушень тощо.

Якщо в касі виявлено нестачі або залишки готівкових грошей, порівнюють записи в касовій книзі з прибутковими та видатковими касовими документами, визначають вичерпність і правильність оформлення документів.

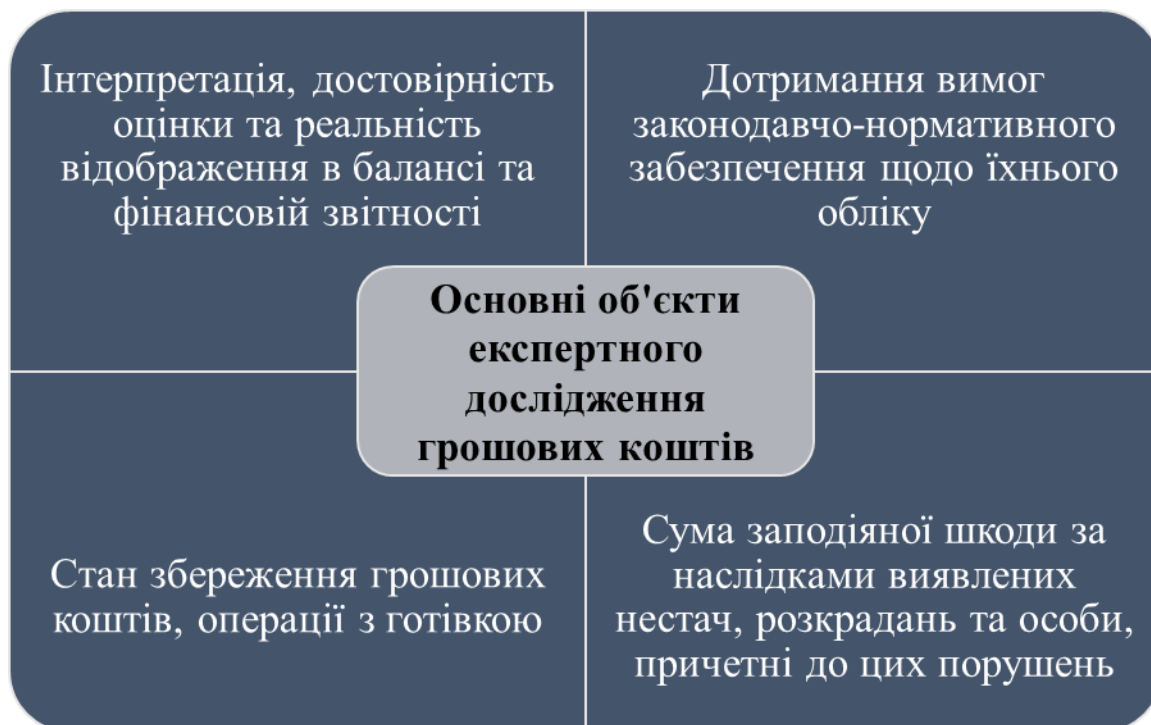

Рис. 2.9. Об'єкти експертного дослідження грошових коштів

Також перевіряють арифметичну достовірність підрахунків у касовій книзі сум операцій за кожен день і правильність перенесення сум залишків на наступну сторінку книги; порівнюють записи в касовій книзі із записами у звітах касира за кожен операційний день; аналізують операції в документах, доданих до прибуткових та видаткових касових ордерів [11, с. 42].

Результати експертної оцінки становлять основу висновку з вичерпними та конкретними відповідями на питання ревізора.

На відсутність або брак внутрішнього контролю за рухом коштів у касі підприємства вказують: відсутність налагодженої системи проведення раптових ревізій каси з повним перерахуванням готівки і перевіркою інших цінностей, які

є в касі; ознаки формального проведення ревізій каси; призначення в комісії з проведення ревізій одних і тих же осіб; надання права підпису прибуткових і видаткових ордерів іншим особам, окрім головного бухгалтера і керівника підприємства; відсутність угод про абсолютну матеріальну відповідальність із касиром [65].

Проблеми з організацією контролю та ревізіями грошових коштів зумовлені передусім організаційними недоліками і полягають у:

- ✓ недостатній участі в розробленні нових та вдосконаленні чинних законодавчих і нормативних актів з певного виду контролю та ревізій;

- ✓ недостатній роботі з роз'яснення завдань контролю та ревізій грошових коштів із забезпечення усунення порушень;

- ✓ недостатньому застосуванні в контрольно-ревізійній роботі методик, які спрямовані на встановлення ефективності використання коштів;

- ✓ недостатньому застосуванні в контрольно-ревізійній роботі методик, які спрямовані на встановлення ефективності використання коштів;

- ✓ невиконанні положень чинного законодавства щодо забезпечення належного взаємозв'язку між ревізорами та іншими органами державного фінансового контролю;

- ✓ недостатній роботі із ЗМІ щодо профілактики й попередження порушень у використанні бюджетних коштів.

Вирішувати проблеми кращої ефективності контролю за грошовими коштами варто, послуговуючись системним підходом: такий вид контролю має бути важливою складовою фінансового контролю, який, натомість, є складовою системи загальнодержавного контролю; треба враховувати принципи такої структуризації контролю, яка означає необхідність розгортання взаємодій контролю з іншими контролюючими органами тощо.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ГРОШОВИХ КОШТІВ

3.1. Удосконалення організації обліку грошових коштів як складової монетарних активів

Грошові кошти в економіці як основна складова монетарних активів мають неабияке значення, адже основа діяльності підприємства – операції щодо руху грошових коштів. Завдяки грошових коштів акумулюються чинники виробництва та обіг капіталу. Практично всі операції на підприємстві стосуються придбання, виробництва та реалізації вироблених товарів і послуг, а відтак – одержання й оплати грошових коштів.

Покращувати організацію обліку грошових коштів необхідно, позаяк від наявності у підприємства грошових коштів позначається на його плато- й конкурентоспроможності, ефективній діяльності та його подальшого розвитку.

Облік грошових коштів, розрахункових і платіжних операцій важливий для належної організації грошового обігу, тож наочно покажемо процес опрацювання та передання інформації в бухгалтерському обліку (рис. 3.1).

Рис. 3.1. Етапи передання інформації про грошові кошти в бухгалтерському обліку

Спершу реєструють та опрацьовують документально підтверджену, а також на перевірену на законність, своєчасність та вичерпність даних інформацію, щоб у майбутньому застосовувати її для ухвалення важливих управлінських рішень. Суб'єкти господарювання часто зіштовхуються з обліковими проблемами руху й наявністю коштів, зокрема: недосконалістю законодавчо-нормативних актів; великою кількістю розрахунків у готівковій формі, які потребують великої кількості часу бухгалтера; браком інформації щодо руху реальних грошових потоків; складним процесом документообігу.

Розглянемо напрями вдосконалення обліку грошових коштів на підприємстві та основні їх переваги (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Переваги напрямів удосконалення обліку грошових коштів

№ з/п	Напрями удосконалення обліку грошових коштів	Переваги
1.	Користування системою «Клієнт-Банк»	1) оперативність в управлінні грошовими коштами; 2) створення і редагування певних документів в оф-лайн режимі; 3) можливість використання однієї системи для управління рахунками кількох організацій; 4) зручність використання програми. 5) можливість проводити платежі зі свого поточного рахунку в банку, невідвідуючи його, а з офісу підприємства; 6) економія часу.
2.	Виплата заробітної плати, премій й інших платежів співробітникам фірми на банківські картки	1) можливість розраховуватись з працівниками по оплаті праці, нарахуванні премій та видавати аванси для відрядження в безготівковій формі; 2) більш зручний спосіб проведення платежів для працівників у порівнянні з виплатою готівкою; 3) полегшить роботу бухгалтера; 4) не потрібно буде зберігати грошові кошти в касі та внаслідок не видачі в п'ятиденний термін депонувати її.
3.	Розробка програми контролю обліку грошових коштів	1) оптимальний спосіб перевірити рух грошових коштів; 2) можливість за короткий час перевірити джерела надходження та використання;
4.	Впровадження фонду дрібної готівки	1) відсутність облікових записів; 2) використання коштів виключно для незначних витрат, що обов'язково підкріплюється відповідним документом.
5.	Розподіл службових обов'язків	1) уникнення викривлень облікових записів; 2) кожна МВО несе відповідальність виключно за свій об'єкт; 3) виключає можливість службових зловживань

Основними функціями системи «Клієнт-Банк» є: дозвіл контролювання руху грошових коштів на рахунку в банку, з'ясування особи платника і призначення платежу; щоденне одержання оновлених офіційних курсів іноземних валют і використання їх у бухгалтерському обліку; формування системи даних своїх контрагентів за платежем й наступного разу використати шаблон зі збереженими даними, що дасть змогу швидше формувати платіжну документацію. Для того, аби ввести зарплатний проєкт, треба за кілька днів до виплати зарплатні працівникам надати банкові платіжні доручення на перерахування заробітної плати (комісійної винагороди, сплати ПДФО та ЄСВ) та відомість про розподіл заробітної плати. Якщо на підприємстві буде встановлено систему віддаленого обслуговування (Клієнт-Банк), ці документи подають в електронному вигляді. Про зміни будь-яких даних щодо співробітника або звільнення співробітника підприємство зобов'язане сповістити банківську установу.

Завдяки програмі контролю обліку грошових коштів можливе простеження руху грошових коштів, та перевірка доцільності даних операцій (табл. 3.2).

Аби посилити контроль обліку грошових коштів на підприємстві, потрібна розробка внутрішнього облікового реєстру (табл. 3.3).

Розмір фонду дрібної готівки не має перевищувати встановленого ліміту залишку грошових коштів. Його призначення – оплата поштових витрат, придбання канцелярії, видача авансів торговим представникам. Також призначають матеріально відповідальну особу. Виплати підтверджують документально з підписом одержувача коштів. І та платежі не роблять жодних облікових записів. По використанню всіх коштів складають звіт про витрати, який передають до бухгалтерії.

Щоб уникнути викривлень в обліку, варто послуговуватися відповідним розподілом обов'язків за виконання двох правил: розподіл матеріально відповідальності та ведення бухгалтерського обліку (окрема матеріально відповідальна особа відповідає лише за грошові кошти, а інша здійснює

Таблиця 3.2

Програма контролю обліку грошових коштів на підприємстві

№ з/п	Рахунок	Контроль за надходженням	Контроль за використанням
1.	30 «Готівка»	Надходження грошових коштів від продажу товарів та надання послуг	Платежі за рахунками постачальників та підрядників. Виплата дивідендів учасникам товариства. Збільшення власного капіталу
2.		З поточного рахунка в банку	Видача готівки під звіт. Виплата заробітної плати, соціальних допомог, матеріальної допомоги. Виплата процентів за кредит. Погашення позик. Виплата податків.
3.		Повернення невикористаних підзвітних сум	Зарахування на поточний рахунок у банку
4.		Внесення працівниками сум за виявлені недостачі за результатами інвентаризації	Погашення недостач за результатами інвентаризації
5.		Надходження грошових коштів від продажу основних засобів, нематеріальних активів, а також інших довгострокових активів	Виплати грошових коштів для придбання основних засобів, нематеріальних активів та інших довгострокових активів.
6.	31 «Рахунки в банках»	Готівка з каси	Виплата заробітної плати на банківські картки.
7.		Надходження поворотної і безповоротної фінансової допомоги	Першочергові потреби підприємства. Погашення поточних і довгострокових зобов'язань

Таблиця 3.3

Внутрішній реєстр обліку грошових коштів на підприємстві

№	Дата	Рахунок	Кореспондуючий субрахунок	Сума для зарахування або списання	Залишок	Ліміт	Термін для зарахування	Джерело надходження	Джерело використання	Документальне підтвердження	Відмітка про записи касовій книзі	Підстава	Примітки
1													
2													

бухгалтерський облік, для унеможливлення використання у власних цілях грошових коштів); розподіл відповідальності за виконання господарських

операцій і їх облік (для забезпечення отримання неупередженої інформації ведення обліку доручають окремому структурному підрозділу, який очолює головний бухгалтер).

Ключові переваги використання внутрішнього реєстру обліку для результативного керування та використання грошових коштів: відмітка про запис у касовій книзі, що унеможливить повторного написання однієї операції або нездійснення цього взагалі; перевірка залишку на рахунку після нарахування або списання відповідних сум; контроль за лімітом грошових операцій; відображення залишку грошових коштів; перелік відповідних документів для забезпечення законності проведеної операції; наявність поля для приміток, особливих даних.

3.2. Моделювання як інструмент контролю грошових потоків

Найкращий інструмент оптимізації діяльності підприємства, згідно з вимогами ринкового господарювання, – впровадження результативної системи внутрішнього контролю, яку розглядають як систему заходів, визначених управлінським персоналом підприємства та здійснюваних на підприємстві для найефективнішого використання персоналом власних обов'язків стосовно забезпечення господарських операцій. Внутрішній контроль визначає закономірність таких операцій та їхню економічну доцільність. Такий же важливий аспект внутрішнього контролю – побудова різних моделей грошових потоків і оцінення їхньої результативності.

Контролювання є одним із найвідповідальніших процесів керування організацією щодо будь-якої сфери його діяльності, який дає змогу уникнути непередбачуваних витрат і фінансових боргів. Контроль є процесом забезпечення досягнення організацією особистої мети. Процес контролю складається із встановлення стандартів, виміру фактично досягнутих результатів і здійснення коригування [65]. За потреби система контролю

порівнює, де організація перебуває за фактичним рівнем виконання, і де вона має бути. Загалом контроль пов'язаний із процесом, завдяки якому організація адаптується до зовнішньої обстановки.

Контроль у сільськогосподарському підприємстві передбачає і стратегічні проблеми, тобто те, як підприємство взаємодіє з внутрішнім та зовнішнім середовищем, так і оперативні проблеми, тобто ефективну реалізацію планів, що розроблені для досягнення загальної мети. Це діяльність, спрямована на виявлення й ліквідацію відхилень від прийнятих мети і норм (технологічні, поведінкові тощо) організації. На практиці контроль проводять у два етапи: перший передбачає оцінку наявного об'єкта й зіставлення його з еталоном (наприклад, з нормативним або плановим показником); другий – застосування санкцій, спрямованих на надання контрольованому об'єкту стану, близького до нормативного або запланованого. Контроль забезпечує організацію засобами для пристосування до змін середовища, допомагає долати перешкоди, мінімізує втрати. Правильно спроектована система контролю дасть змогу менеджерам діяти, моніторити й реагувати на перетворення умов [11].

Сьогодні внутрішній контроль розглядають як систему заходів, визначених управлінським персоналом підприємства та здійснюваних на підприємстві для найефективнішого використання персоналом своїх обов'язків із забезпечення господарських операцій. Такий контроль набуває все більшого значення, позаяк слугує як засіб поліпшення показників діяльності підприємства та його подальших розвитку й покращання. Завдяки внутрішньому контролю у сільськогосподарському підприємстві фіксують та відстежують дотримання суб'єктами контролю вимог чинних законодавчих та нормативних актів стосовно ефективності використання коштів, збереження майна; достовірності бухгалтерського обліку і звітності тощо.

Важлива складова внутрішнього контролю – побудова різних моделей грошових потоків і оцінка їхньої результативності. Фінансове моделювання – логічні припущення стосовно операційної, інвестиційної та фінансової

діяльності сільськогосподарського підприємства, завдяки яким можлива консолідація процесу управління і коротко-, і довгостроковими ризиками. Моделювання, як інструмент внутрішнього контролю, забезпечує поєднання якісних і кількісних ознак грошових потоків, встановлення їхніх взаємозв'язку та взаємообумовленості, що сприяє чіткішому розумінню їхньої діяльності сільськогосподарського підприємства загалом та його результатів.

Утім, незалежно від обраного типу моделі, в основі моделювання – обліково-аналітичне забезпечення фінансового й управлінського обліку підприємства. Моделювання у якості інструмента внутрішнього контролю у галузі управління грошовими потоками передусім застосовують для побудови й контролю бюджету грошових потоків.

Основні джерела інформації, якими послуговуються як інформаційною основою моделювання грошових потоків згідно з НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [77]: ф.1 Баланс (Звіт про фінансовий стан), ф.2 Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід), ф.3 Звіт про рух грошових коштів підприємства (за прямим та непрямим методом), форми управлінської документації про грошові потоки, реєстри бухгалтерського обліку й бюджету.

На сучасному етапі доцільно досліджувати грошові потоки; виявляти вплив на них окремих чинників; складати бюджети грошових коштів; контролювати грошові кошти [8, 9].

Методика моделювання грошових потоків сільськогосподарських підприємств як інструмент внутрішнього контролю відображає характеристики об'єкта: властивості взаємозв'язку, структурні й функціональні параметри, важливі для управлінської цілі.

Вибудовуючи алгоритми, структурні схеми моделей, послуговувалися системно-орієнтованими базами даних, які враховують доступність, простоту приведення до змінних, використовуваних у них, обмеження реалізованої сукупності даних. Надмірна ж деталізація вихідних даних недоцільна через втрату значущості їхнього впливу на вихідні параметри.

Системно-орієнтовані бази даних, які застосовують для побудови алгоритмів, мають ознаки статичності (дані фінансової звітності про стан грошових коштів на певну дату) і динамічності (вплив груп зовнішніх і внутрішніх чинників). Тож обґрунтованість управлінського рішення має ґрунтуватися й на адекватних оцінках результатів до певної миті часу. Отже, важливо правильно обирати розрахункову грошову одиницю.

У світовій практиці розрахунковою грошовою одиницею є зазвичай «долар» чи «євро» або інша грошова одиниця, покупна спроможність якої «прив'язана» до конкретної дати. При цьому всі вихідні параметри мають бути задані в реальному вимірі, тобто очищені від інфляційної складової. Це спрощує верифікацію вихідних даних, відстеження розрахункового процесу й інтерпретацію отримуваних результатів за підсумками моделювання грошових потоків.

Альтернатива методу розрахунків у сталих цінах – розрахунок у поточних цінах, коли прогнозовані потоки коштів виражаються в грошових одиницях того чи іншого періоду. Вплив загальної та структурної інфляції визначають множенням усіх вихідних складових грошових потоків, заданих у грошових одиницях з постійною купівельною спроможністю, на відповідні індекси зміни цін. Це суттєво збільшує трудомісткість розрахунків, але дає змогу відстежити деякі моменти, які важко помітити за прогнозування розвитку проєкту в умовах незмінних цін або неістотних темпів інфляції.

Утім теперішній стан економіки України характерний слабким передбаченням інфляційного рівня. Позаяк неможливо точно спрогнозувати ані темпів інфляції, ані, відповідно, рівнів відсоткових ставок. Оскільки інфляція є складним динамічним багатофакторним макроекономічним процесом, для її дослідження треба застосовувати, окрім змістовного аналізу, кількісні методи, передусім метод економіко-математичного моделювання. Тим паче, база оподаткування підприємств визначається через номінальні, а не через дійсні показники.

Отже, сума стягуваних податків істотно більша за розміри реального прибутку навіть у сільськогосподарських підприємств. За таких умов джерелом податкових платежів слугують кошти підприємства у ліквідній формі.

Виникає проблема нерівномірності зміни низки вихідних даних упродовж аналізованого тимчасового інтервалу. Ідеться зокрема про темп інфляції, зміну цін на продукцію або витратні складові, умови оподаткування. Отже, динаміку грошових потоків підприємства в умовах ринкової економіки треба пов'язувати з динамікою зміни вихідних даних, до того ж остання має враховувати чинник часу.

Мета окресленої моделі – встановити вплив дії зовнішніх чинників (динаміки вартості ресурсів, споживчих цін, інфляції споживчих цін і заробітної плати в середньому за рік) на операційні грошові потоки підприємств.

Засновуючи підприємство, передусім визначають його діяльність. Після цього розраховують різницю грошових потоків, витрачених на виробництво продукції (покриття змінних і постійних витрат), і одержання від реалізації, встановлюючи ліміт коштів для подальшого виробництва в запланованому обсязі. Запропонована модель не передбачає можливості залучати кредити й позики. Основне її призначення – встановлення оптимального ліміту грошових потоків для продовження діяльності у чистому вигляді. Моделюють згідно з алгоритмом динаміки операційних грошових потоків в умовах впливу чинників зовнішнього середовища (додаток Б).

Розглянутими підходами до вибору оптимальної стратегії керування грошовими потоками можна послуговуватися до широкого класу об'єктів. А загалом варто коригувати структуру економіко-математичних моделей щодо конкретних підприємств.

3.3. Розробка рекомендацій щодо вдосконалення формування Звіту про рух грошових коштів

Проблеми обліку грошових коштів – надзвичайно важливе питання, оскільки достовірність та оперативність обліку позначаються загалом на фінансовій діяльності та звітності підприємства. Обліковими проблемами щодо руху та наявності грошових коштів є: 1) визнання та класифікація грошових коштів; 2) правильне відображення грошових коштів у фінансовій звітності; 3) організація контролю за процесом збереження та використання грошових коштів; 4) оптимізація надходжень і виплат готівки та формування інформаційної бази даних для дослідження одержаних і втрачених переваг від вжитих заходів; 5) вичерпність та своєчасність відображення в системі обліку руху грошових коштів [19].

Застосування на підприємстві XXXX XXXX системи контролю грошових коштів допоможе суттєво підвищити ефективність загалом процесу керування його діяльністю. Доцільно також розробити фінансові плани надходження та витрачання грошових коштів на наступний рік, із розрахунком планового доходу від основної діяльності та витрати грошових коштів у розрізі статей витрат; формувати звіт за попередній місяць щодо надходжень і використань грошових коштів, порівнюючи його з нормативними (плановими) показниками, що забезпечить оперативний контроль над рухом грошових коштів на підприємстві.

Ціль складання фінансової звітності, за НП(С)БО 1, – надати користувачам для ухвалення рішень вичерпну, правдиву й неупереджену інформацію щодо фінансового стану, результатів діяльності та руху грошових коштів підприємства. Звіт про рух грошових коштів відображає надходження й вибуття грошових коштів підприємств упродовж звітного періоду внаслідок операційної, інвестиційної та фінансової діяльності [10].

Проаналізувавши законодавчо-нормативну базу, виокремимо ключові нововведення щодо Звіту про рух грошових коштів:

1) можливість формування Звіту і прямим, і непрямим методом, застосовуючи відповідну форму звіту: №3 – за прямим, №3-н – за непрямим методом. Підприємство самостійно обирає відповідний метод розрахунку, але має неодмінно внести зміни до наказу про облікову політику в частині фінансової звітності. Прямий метод передбачає розкриття основних грошових надходжень і витрат, вимагає постійного накопичення інформації щодо руху грошових коштів, узагальнення необхідних показників в аналітичному обліку. Непрямий метод полягає в тому, що чистий прибуток або збиток коригуються з урахуванням операцій негрошового характеру, відтермінування, нарахування минулих років, подальших надходжень або платежів, статей доходів і витрат, які пов'язані з інвестиційною та фінансовою діяльністю. При ньому максимально використовують уже підготовлені показники фінансових звітів – баланс і звіт про фінансові результати, та мінімально – дані первинних документів, облікових реєстрів та аналітичних і синтетичних рахунків бухгалтерського обліку [24];

2) можливість не наводити у звіті рядків, якщо відсутні дані до розкриття (окрім випадків, якщо такі дані були в попередньому звітному періоді);

3) поряд із обов'язковими рядками для форм фінансової звітності передбачені й додаткові статті, перелік яких із назвами та кодами подано в додатку 3 до НП(С)БО 1.

Доцільне порівняння національних стандартів із міжнародними, зокрема НП(С)БО 1 [77] та МСБО 7 [71], визначення їхніх спільних та відмінних ознак, аби визначити, яких змін ще не впроваджували в Україні. Відмінність цих положень полягає в різному трактуванні поняття «грошові кошти». За НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: грошові кошти – це готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання. Відповідно до МСБО 7 «Звіт про рух грошових коштів», грошові кошти складаються з готівки в касі та

деPOSITIV до запитання. Також у МСБО 7 незмінний термін «грошові потоки», а у національних стандартах – «рух грошових коштів», хоча вони тотожні. Ще одна відмінність: в Україні форма Звіту про рух грошових коштів затверджена а національних стандартах і обов'язкова для застосування всіма підприємствами (окрім банків і бюджетних установ), а МСБО 7 подає тільки загальне уявлення про форму такого звіту [71].

Звіт звично складається з трьох розділів:

1) рух коштів у результаті операційної діяльності. Згідно з НП(С)БО 1, операційною діяльністю є основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, які не вважаються інвестиційною чи фінансовою діяльністю. А основною діяльністю – операції щодо виробництва чи реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), а це – ключова мета створення підприємства й забезпечення основної частки його доходу [60]. Цей розділ відрізняє два види Звітів про рух грошових коштів: звіт про рух грошових коштів за прямим методом розшифровує напрями надходження та витрачання коштів, а Звіт про рух грошових коштів за непрямим методом показує рух грошових потоків коригуванням показника прибутку (збитку) від звичайної діяльності на негрошові операції та статті, які впливали на кошти, які обертаються в компанії. НП(С)БО 1 та МСБО 7 дають змогу послуговуватися прямим та непрямим методами складання звіту про рух грошових потоків.

2) рух коштів у результаті інвестиційної діяльності. За НП(С)БО 1, інвестиційна діяльність полягає у придбанні та реалізації тих необоротних активів, а також тих фінансових інвестицій, які не є складовою еквівалентів грошових коштів [68]. Проте МСБО 7 не включає до складу інвестиційної діяльності інвестиції, якими є грошові еквіваленти. Згідно з МСБО 7, для того, щоб інвестицію можна було визначити як еквівалент грошових коштів, вона має вільно конвертуватися у відому суму грошових коштів і мати незначний ризик зміни вартості [113]. Отже, короткострокові фінансові інвестиції в МСБО

7, на відміну від НП(С)БО 1, можуть включатися до складу операційної (поточної) діяльності.

3) рух коштів у результаті фінансової діяльності. НП(С)БО 1 визначає фінансову діяльність як діяльність, що зумовлює зміни розміру та складу власного й позикового капіталів підприємства [77].

Загальний підхід до класифікації руху грошових коштів наведений на рис. 3.2.

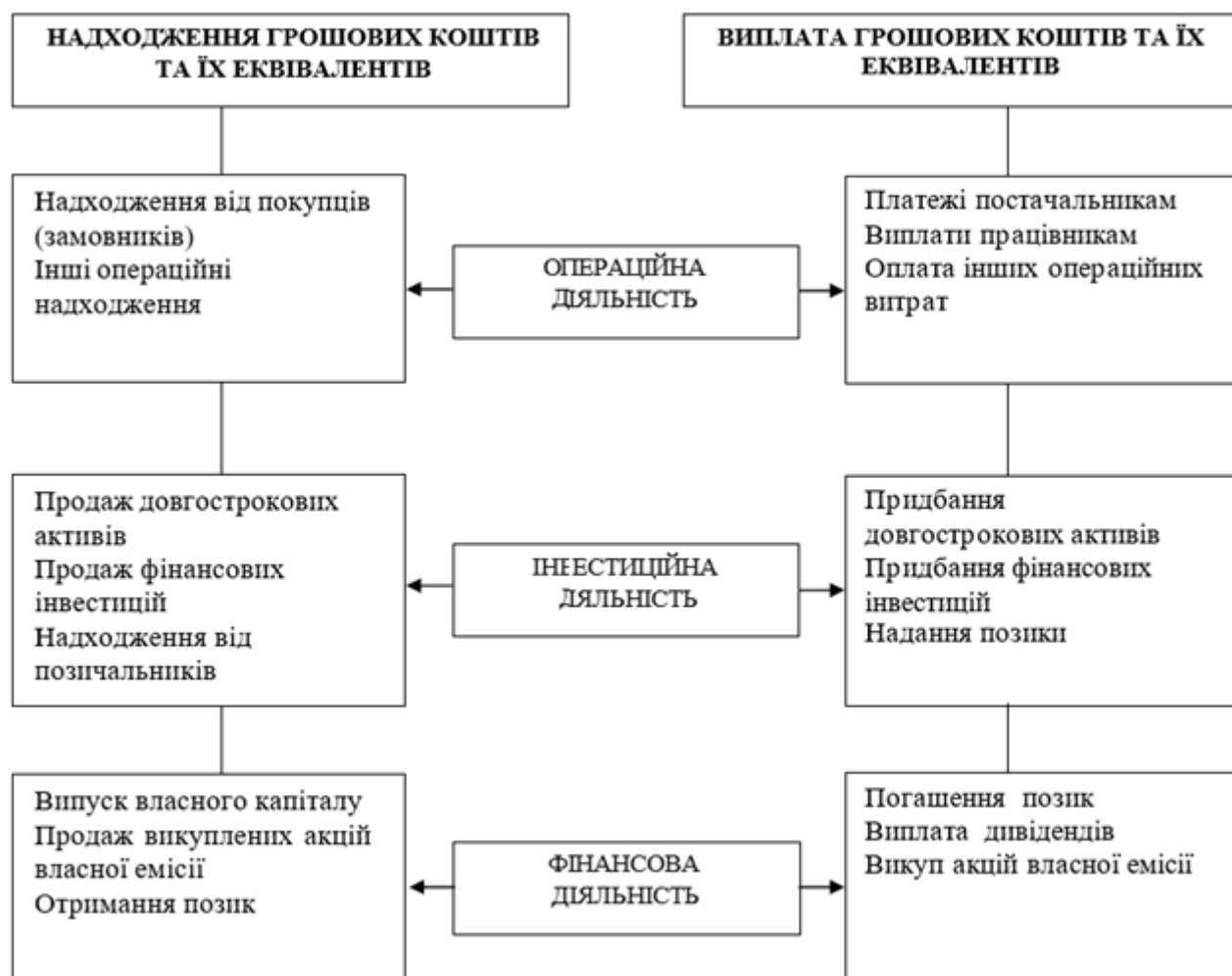

Рис. 3.2. Розподіл грошових потоків за видами діяльності підприємства у Звіті про рух грошових коштів

У МСБО банківські позики зазвичай належать до фінансової діяльності. Утім банківські овердрафти, які підлягають погашенню за вимогою, –

невід’ємна складова керування грошовими коштами суб’єкта господарювання та характеризують операційну діяльність [53].

Тобто банківські овердрафти в МСБО 7 можна представити як операційну діяльність. Згідно з НП(С)БО 1, як банківські позики, овердрафти формально підлягають зарахуванню у склад грошового потоку за фінансовою діяльністю.

Ще одна відмінність: у звіті про рух грошових коштів відповідно до національних стандартів одержані дивіденди та відсотки відображаються в складі інвестиційної, а сплачені відсотки та дивіденди – операційної та фінансової діяльності.

Із переходом до міжнародних стандартів ведення обліку законодавство України наближається до економічно розвинених держав, дає змогу полегшити організацію обліку на підприємствах, зменшити кількість зловживань із грошми тощо.

Отож, Звіт про рух коштів – єдиний звіт із збереженим правом вибору альтернативних методів подання (прямий і непрямий) збережено, а це відповідає вимогам МСБО.

З огляду на зазначене, варто усунути розбіжності поміж національними і міжнародними стандартами бухгалтерського обліку.

Такий детальний аналіз положень з обліку грошових коштів зумовлений тим, що завершальна стадія на цій його ділянці – відтворення даних у Звіті про рух грошових коштів у розрізі операційної, інвестиційної та фінансової діяльності, передбачене Наказом Мінфіну від 07.03.2013 року №3 НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [77].

Завдяки таким змінам до первинних документів і облікових реєстрів ХХХХ ХХХХ легко систематизуватиме інформацію про рух грошових коштів за видами діяльності упродовж року, а відтак спроститься процес заповнення Звіту про рух грошових коштів наприкінці року.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

У магістерській роботі обґрунтовано теоретико-методичні аспекти значення грошових коштів у діяльності сільськогосподарських підприємств, а також розроблено пропозиції стосовно засобів удосконалення обліку та контролю грошових коштів. У результаті сформульовано низку висновків і пропозицій.

Гроші – найдавніше явище життя суспільства і вагома складова фінансово-господарської діяльності кожного суб'єкта підприємництва. Готівка є початком і завершенням економічного та фінансового циклу. Позаяк гроші слугують загальним еквівалентом, за допомогою них порівнюють величини вартості всіх інших товарів, тож найзначніша міра вартості. Грошова одиниця в Україні – гривня.

Попри те, що системи організації обліку грошових коштів в Україні вдосконалюється, досі неузгоджені національні принципи з міжнародними стандартами: розбіжності у трактуванні категорії «грошові кошти»; за тотожності у тлумаченні розбіжності власне категорій «рух грошових коштів» у національних положеннях та «грошові потоки» — у міжнародних. Нині в Україні є низка нормативних актів для регулювання обліку та контролю грошових коштів, та для ефективнішої організації бухгалтерського обліку і контролю варто вдосконалити національне законодавство згідно з вимогами міжнародних стандартів фінансової звітності.

Для належного керування сільськогосподарським підприємством сьогодні потрібне володіння інформацією щодо стану виробництва, тенденцій його розвитку, а отже, аналізу ключових економічних показників господарської діяльності.

Господарство вирощує пшеницю озиму, сою, ріпак та кормові культури для забезпечення годівлі тварин, позаяк основний напрям спеціалізації – виробництво молока. Виробництво м'яса великої рогатої худоби – допоміжна

продукція. Майже вся вирощена продукція (крім кормових культур) реалізується господарством. Утім є продукція рослинництва, яку господарство реалізує наступними роками, очікуючи на кращу ціну. У 2020 р. ця частка становила 43,8%, а в 2022 р. зменшилась до 27,5%. Це зумовлено організацією переробки молока з 2021р. у власному цеху, продукція якого реалізується на давальницьких умовах і за рахунок оплати праці (невеликі обсяги виробництва, і господарство ще здобуває досвід у цьому виробництві). Натомість виторг від реалізації молока зріс на 40,6%, тоді як виторг від реалізації всієї продукції зріс на 123,1%. Це й зумовило зміну структури доходу від реалізації продукції на користь продукції рослинництва.

Проаналізувавши ефективність виробничої діяльності, а саме показники врожайності та продуктивності тварин, бачимо, що валові збори пшениці озимої зросли у 3,6 раза, переважно за рахунок зростання утричі посівних площ, а врожайність зросла на 20%, і це високий показник. Натомість посівні площі під ріпаком скоротились на 35%, а зменшення на 53,6% валових зборів зумовлено також спадом урожайності на 28,6%. Середньорічний надій на одну корову досить високий, утім упродовж досліджуваного періоду спав з 3669,6 кг у 2020р. до 2939,3 кг або на 19,9%.

Зростання суми балансу спричинило зростання обігових активів, а саме зростання дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги, яка впродовж 2021р. порівняно з 2020р. зросла у 4,2 раза, а 2022р. порівняно з 2021р. – на 52,3%, та зростанням запасів.

Сума власного капіталу зосталась майже незмінною упродовж аналізованого періоду, а отже, стан господарства стабільний. Довгострокові зобов'язання спадають несуттєво, а короткострокових – майже немає. У ХХХХ господарстві є достатньо джерел фінансування для залучення активів, позаяк для нього характерні довгострокові зобов'язання, проте з певною негативною динамікою. Власний капітал зростає переважно завдяки зростанню нерозподіленого прибутку. Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги впродовж

досліджуваного періоду несуттєво знижується, і це позитивна динаміка, адже є кредиторська заборгованість зі страхування і оплати праці.

Провівши аналіз (дані таблиці 2.13) бачимо, що чистий прибуток від продажу продукції зріс на 46,1%, вдвічі зросли й інші доходи. Утім зростання витрат значно вищими темпами порівняно з доходами сформувало умови для зниження прибутку на 30,9%, зокрема від виробничої діяльності, на 78,1%. Унаслідок цього різко спав рівень рентабельності як виробничої діяльності, так і підприємства загалом. Якщо 2020р. рівень рентабельності становив 29,3%, то 2022р. – 11,4%. Рівень рентабельності виробничої діяльності спав ще різкіше – з 58,6% до 5,9% відповідно. Хоча загалом підприємство високорентабельне.

XXXX XXXX не використовує готівки, проводячи винятково безготівкові розрахунки. Поточні рахунки призначені для щоденного руху грошових коштів та їх збереження на рахунках. Також вони охоплюють рахунки за платіжними картками. Одна компанія може мати декілька відкритих банківських рахунків, позаяк законодавство не обмежує кількості.

Для обліку наявності та руху грошових коштів, які перебувають на рахунках у банках господарство використовує рахунок 31 «Рахунки в банках».

Результативна інформація по наявності і руху грошових коштів на основному поточному рахунку XXXX XXXX при використанні автоматизованої форми обліку відображена в Оборотно-сальдових відомостях по рахунку 31 «Розрахунковий рахунок» (незважаючи на заборону використання продуктів «1С» Бухгалтерія).

Для розрахунків безготівково XXXX XXXX послуговується системою «клієнт-банк».

На основі здійснених опрацювань окреслено подальші пропозиції.

В ході дослідження визначено новий об'єкт обліку «електронні гроші». Для підвищення інформативності обліку електронних грошей запропоновано порядок відображення в обліку електронних грошей підприємства на субрахунку 335 «Електронні гроші, номіновані в національній валюті» та

введення до робочого плану додаткового рахунка 336 «Електронні гроші, номіновані в іноземній валюті». Для успішного розвитку електронних грошей в Україні важливо застосовувати виважену правову регламентацію, спрямовану, з одного боку, на підтримку їхнього розвитку, а з іншого – на запобігання їх використання для ухилення від оподаткування та контролю; здолати певні труднощі із ситуативним перерозподілом суб'єктів ринку і сфер регулювання між регуляторами.

З метою посилення контроль обліку грошових коштів на підприємстві розроблено внутрішній обліковий реєстр. Ключові переваги використання внутрішнього реєстру обліку для результативного керування та використання грошових коштів: відмітка про запис у касовій книзі, що унеможливить повторного написання однієї операції або нездійснення цього взагалі; перевірка залишку на рахунку після нарахування або списання відповідних сум; контроль за лімітом грошових операцій; відображення залишку грошових коштів; перелік відповідних документів для забезпечення законності проведеної операції; наявність поля для приміток, особливих даних.

В роботі запропонована «Модель грошових потоків сільськогосподарських підприємств як інструмент внутрішнього контролю». Дана модель забезпечує поєднання якісних і кількісних ознак грошових потоків, встановлення їхніх взаємозв'язку та взаємообумовленості, що сприяє чіткішому розумінню їхньої діяльності сільськогосподарського підприємства загалом та його результатів.

Розглянутими підходами до вибору оптимальної стратегії керування грошовими потоками можна послуговуватися до широкого класу об'єктів. А загалом варто коригувати структуру економіко-математичних моделей щодо конкретних підприємств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акімова Н. С., Говоруха О. О., Кирильєва Л. О., Євлаш Т. О. Бухгалтерський обліки : навч. посібник. Харків : ХДУХТ, 2019. 182 с.
2. Ананська М. О., Пильнева Н. О., Полозов М. О. Шляхи удосконалення організації обліку грошових коштів на прикладі підприємств оптової торгівлі. *Економіка: реалії часу*. 2014. № 4. С. 78–83.
3. Ареф'єва С. О. Місце грошових коштів у системі управління економічною безпекою підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2019. № 1. С. 86–90.
4. Багацька К. В. Методичні підходи до аналізу грошових потоків. *Економічний аналіз*. 2016. № 1. С. 11–14.
5. Бечко В. П., Бечко Я. В. Проблеми обліку грошових коштів підприємств України та шляхи їх вирішення. *Сучасні проблеми обліку, аналізу, аудиту й оподаткування суб'єктів господарської діяльності: теоретичні, практичні та освітянські аспекти: збірник наукових праць за матеріалами IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (30-31 березня 2020 р.)*. Дніпро : НМетАУ, 2020. 578 с.
6. Бланк О. І., Ситник Г. В., Андрієць В. С. Управління фінансами підприємств : підручник. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. 792 с.
7. Бондар М. І. Звітність підприємства : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2015. 570 с.
8. Бондар А. В. Теоретичні підходи до методики аналізу грошових потоків підприємства. *Економічний форум*. 2017. № 3. С. 56–64.
9. Бондаренко А. М. Організація та нормативно-правове забезпечення обліку готівкових коштів на сільськогосподарських підприємствах. *Молодий вчений*. 2015. № 3(18). С. 31–37.
10. Боярова О. А. Проблемні аспекти формування звіту про рух грошових коштів за Н(П)СБО 1. URL: <http://nubip.edu.ua>. (Дата звернення 10.12.2023).

11. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський облік, контроль і аналіз: проблеми теорії та методології : монографія. Житомир : ЖДТУ, 2013. 604 с.
12. Бухгалтерський облік та звітність організацій : навч. посіб. / О.В. Усатенко ; М-во освіти і науки України, Нац. техн. ун-т «Дніпровська політехніка». Дніпро : НТУ «ДП», 2022. 74 с.
13. Верига Ю. А. Бухгалтерський облік : підруч. Київ: Центр навч. літератури, 2019. 520 с.
14. Верига Ю. А., Гладких Т. В., Орищенко М. М. Фінансовий облік : навч. посіб. Київ : Центр навч. літератури, 2019. 492 с.
15. Вдовенко Н. М., Яцун А. Г. Міжнародна економічна діяльність України : словник. Київ : НУБіП України, 2023. 401 с.
16. Гнатишин Л. Б., Прокопишин О.С. Організація обліку: навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і допов. Львів: Магнолія-2006, 2016. 438 с.
17. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV IV. URL: www.rada.gov.ua (Дата звернення 10.12.2023)
18. Грицюк П. Ю., Грицюк Ю. І. Електронні гроші – нове досягнення криптографії та інформаційних технологій. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. Вип. 23.1. С. 339–347.
19. Григоревська О. О., Каленченко Т. С. Проблеми своєчасного та повного відображення грошових коштів у системі бухгалтерського обліку. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2015. № 4. С. 359–364.
20. Гроші і кредит : навч. посібник. Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2021. 332 с.
21. Даценко Г. В., Левченко І. А. Аудит та інспектування грошових коштів і касових операцій: суть, проблемні аспекти та шляхи їх подолання. *Вісник Дніпропетровського університету: Економіка*. 2013. Т. 21, вип. 7(4). С. 210–216.
22. Гикава А. О., Гнатенко Є. П. Проблеми обліку грошових коштів на підприємстві. *Економіка і суспільство*. 2016. № 5. С. 121–129.

23. Гнатенко Є. П., Гикава А. О. Проблеми обліку грошових коштів на підприємстві. *Економіка і суспільство*. 2016. Вип. 5. С. 421–424. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/5_ukr/74.pdf. (Дата звернення 15.12.2023)

24. Голубнича Г. Фінансова звітність та первинна документація українських підприємств при застосуванні МСФЗ. *Вісник Київського національного університету ім. Т.Шевченка*. 2018. № 150. С. 29–34.

25. Готівкові розрахунки 2020. *Вісник. Офіційно про податки*. URL: <http://www.visnuk.com.ua/uk/publication/100008525-gotivkovi-rozrakhunki-5>. (Дата звернення 14.12.2023)

26. Григоревська О. О., Каленченко Т. С. Проблеми своєчасного та повного відображення грошових коштів у системі бухгалтерського обліку. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2015. № 4. С. 259–662.

27. Губарик О. М., Приходько І. С. Інтерпретація поняття «грошові кошти та їх еквіваленти» за національними та міжнародними стандартами бухгалтерського обліку. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 20. С. 254–259.

28. Дерій М. Дефініції «грошові кошти» і «грошові потоки»: відмінності та взаємозв'язок. *Економічний аналіз*. 2015. № 6. С. 60–64.

29. Дугінець Г. В. Глобальні ланцюги вартості : монографія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. 412 с.

30. Економіка та право: глобальна трансформація: міжнародна колективна монографія / за заг. ред. О.В. Безпаленко. Київ: Наукова столиця, 2021. 325 с.

31. Зянько В. В., Єпіфанова І. Ю., Мельничук Д. П. Міжнародні розрахунки і валютні операції : навч. посібник. Вінниця : ВНТУ, 2021. 106 с.

32. Зянько В. В., Крива С. В. Бухгалтерський облік : навч. посібник. Вінниця : ВНТУ, 2015. 175 с.

33. Єрмолаєва М. В. Теоретичні та практичні аспекти обліку грошових коштів. Наукові та прикладні аспекти удосконалення бухгалтерського обліку,

економічного контролю та системи оподаткування : [колективна монографія] / за заг. ред. Плаксієнка В. Я. Полтава, 2018. С. 58–68.

34. Спіфанова І. Ю. Вхідні та вихідні грошові потоки підприємства як економічна категорія. *Сучасні тенденції розвитку фінансових та інноваційно-інвестиційних процесів в Україні* : матеріали II Міжнар. науково-практичної конференції. Вінниця, 2013. С. 247–249.

35. Спіфанова І. Ю., Джеджула В. В. Основи ведення сучасного бізнесу : практикум. Вінниця : ВНТУ, 2021. 110 с.

36. Жмайлова О. Г. Проблеми обліку операцій з грошовими коштами та напрямки їх удосконалення. *Вісник СНАУ*. 2017. С. 114–119.

37. Жук В. М. Концепція розвитку бухгалтерського обліку в аграрному секторі економіки : монографія. Київ : ННЦ ІАЕ, 2009. 648 с.

38. Заремба Є. М. Грошові потоки підприємства: сутність і класифікація. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2014. № 2 (23). С. 87–92.

39. Івченко Л. В. Сутність грошових коштів: підходи до визначення. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. № 10. С. 798–803.

40. Ілляшенко К. М. Сучасний стан обліку грошових коштів аграрних формувань. *Перспективи розвитку обліку, контролю та фінансів в умовах інтеграційних і глобалізаційних процесів: матеріали II Міжнар. науково-практичної інтернет-конференції* (м. Харків, ХНТУСГ ім. П. Василенка, 30 жовтня 2020р.). Харків, 2020. С. 22–24.

41. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій від 30 листопада 1999 р. № 291 із змінами і доповненнями від 25 вересня 2009 року № 1125. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/an/4/REG4186.html#4. (Дата звернення 11.12.2023)

42. Історія економіки та економічної думки: навч. посіб. / Г.П. Пасемко, Л.Г. Бага, Г.Є. Беседіна та ін. Вид. 2-ге, змін. і допов. Харків: ХНАУ, 2020. 243

с.

43. Ільницький О. Проблеми своєчасного та повного відображення грошових коштів у системі бухгалтерського обліку грошової емісії в Україні. *Вісник Львівського національного університету*. 2016. № 62. С. 107–118.

44. Касич А. О., Циган Р. М. Концепція обліково-аналітичного забезпечення управління грошовими потоками. *Облік і фінанси*. 2017. № 3(77). С. 28–37.

45. Качмар О. В. Теоретичні основи організації бухгалтерського обліку на підприємстві. *Ефективна економіка*. 2019. № 3. С. 116–121. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua> (Дата звернення 17.12.2023)

46. Коваль Л. В. Грошові кошти підприємства в контексті облікової політики. *Інновації у розвитку суспільства : матеріали Міжнар. наукової конференції (23-24 вересня, м. Київ)*. Київ: МЦМД. 2017. С. 17–19.

47. Ковальчук Н. О., Сокач М. І. Управління рухом грошових коштів вітчизняних підприємств: окремі теоретичні та практичні аспекти. *Молодий вчений*. 2018. № 12. С. 40–47.

48. Колісник О. П., Замогильна А. В. Грошові потоки: сутність, класифікація та їх оптимізація в процесі управління. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics»*. 2018. № 10. С. 60–65. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/issue/10-2018/kolisnyk.pdf> (Дата звернення 24.12.2023)

49. Колодізев О. М. Управління грошовими потоками суб'єктів господарювання на основі методів аналізу ефективності використання фінансових ресурсів. *Економічний форум*. 2016. № 4. С. 56–64.

50. Костюнік О. В., Побережна В. В. Основні проблеми організації обліку безготівкових грошових коштів в Україні. *Агросвіт*. 2016. № 9. С. 312–317.

51. Крюкова І. О., Олійник О. О. Планування грошових потоків бізнес суб'єктів аграрної економіки. *Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики : матеріали VIII Міжнар. науково-практичної конференції*

(м. Одеса, 13-14 вересня 2019р.). Одеса : ОНЕУ, 2019. С. 119–122.

52. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. URL: <http://advoc.kiev.ua>. (Дата звернення 24.12.2023)

53. Кодекс цивільного захисту України від 1 липня 2013 р. (зі змінами і доповненнями від 27.03.14 р. № 1166 VII). URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T125403.html. (Дата звернення 24.12.2023)

54. Коновал С. Б., Возна І. Р. Інформаційні системи в організації бухгалтерського обліку. *Сучасний менеджмент: витоки, реалії та перспективи розвитку*: зб. тез доп. ІХ Всеукр. студент. наук.-практ. конф., присвяч. 72-й річниці від дня народження д.е.н., професора Петра Степановича Березівського. (м. Львів, 10 берез. 2023 р.). Львів, 2023. С. 235–237.

55. Корнійчук Л. Я., Татанерко Н. О. Історія економічних учень. *Історія економічних учень*. URL: <http://library.if.ua/books/87.html>. (Дата звернення 24.12.2023).

56. Кузь В., Кіцен Т. Удосконалення обліку грошових коштів в контексті забезпечення платоспроможності суб'єкта господарювання. *Молодий вчений*. 2019. № 9 (73). С. 468–474. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-9-73-100> (Дата звернення 24.12.2023).

57. Кучер О. В. Система показників, що характеризують рух грошових коштів. *Молодий вчений*. 2017. № 6. С. 154–157.

58. Латик І., Волинець В. І. Методика обліку, аналізу і аудиту грошових коштів підприємства в програмі «1С:Бухгалтерія». URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/7320?mode=full>. (Дата звернення 24.12.2023)

59. Лега О.В. Баланс підприємства: історія та сучасні реалії. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. №11. С. 863–866.

60. Лень В. С., Гливенко В. В. Звітність підприємства: підручник. 4-те вид., виправ. Київ : Каравела, 2016. 676 с.

61. Лігоненко Л. О., Ситник Г. В. Управління грошовими потоками. Київ :

Київ. нац. торг.-ек. ун-т, 2015. 225 с.

62. Ліміт готівкових розрахунків у 2020р. Бізнес. URL: https://biz.ligazakon.net/news/184459_lmt-gotvkovikh-rozrakhunkv-khochutstotnozmenshiti. (Дата звернення 18.12.2023).

63. Макаренко О. В. Аналіз нормативно-правового регулювання обліку грошових коштів. *Наукові праці SWorld*. 2017. № 1. С. 8–14.

64. Макконнелл Кемпбелл Р., Брю Стенлі Л. Макроекономіка. Аналітична економія: принципи, проблеми і політика. Частина 1.– 13 видання. / Наук. ред перекладу Т. Панчишина – Львів: Просвіта, 1997. – 672 с.

65. Мармуль Л. О. Організація обліку і контролю грошових коштів сільськогосподарських підприємств. URL: <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/4.3/108.pdf>. (Дата звернення 12.12.2023).

66. Мартякова О. В. Грошові кошти в системі управління фінансово-господарською діяльністю підприємства. *Інноваційна економіка*. 2018. № 4(126). С. 158–162.

67. Маркс К., Енгельс Ф. Капітал. Твори. Київ : Політвидав. України, 1963. Т. 23. 848 с.

68. Методичні рекомендації з аналізу і оцінки фінансового стану підприємств, від 27.06.2006 р. URL: <http://surl.li/aweol> (Дата звернення 10.12.2023).

69. Методичні рекомендації щодо застосування спеціалізованих форм первинних документів: Наказ Міністерства аграрної політики України від 27.09.2007 р. № 701. URL: <http://uazakon.com>. (Дата звернення 10.12.2023).

70. Методичні рекомендації по організації та ведення обліку в селянських (фермерських) господарствах, затверджені наказом Міністерства аграрної політики України від 2 липня 2001 р. №189. *Все про бухгалтерський облік*. 2001. №77. С. 53-63.

71. Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ, МСФЗ для МСП, включаючи МСБО та тлумачення КТМФЗ, IASB; Список, Стандарт: міжнар. документ від 01.01.2012 р. (зі змінами і доповненнями). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>. (Дата звернення 10.12.2023)

72. Мельниченко О. В. Теоретичні засади електронних грошей. *Бізнесінформ*. 2013. № 8. URL : www.business-inform.net. (Дата звернення: 10.12.2023).

73. Модель М. Миллера-Д. Оппа. URL : <http://www.grandars.ru/student/fin-m/model-millera.html>. (Дата звернення: 18.12.2023).

74. Ольховик О. Електронні гроші. *Податки та бухгалтерський облік*. 2015. № 101. URL: <http://surl.li/rpawu> (Дата звернення: 18.12.2023).

75. Нагайчук В. В. Управління грошовими потоками підприємства. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2017. № 1(52). С. 245-249.

76. Налукова Н., Кулина Г. Оцінка ефективності управління грошовими потоками підприємства. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та наліз в умовах глобалізації*. 2020. № 1. С. 49-58.

77. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» / затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. URL: <http://dtkk.com.ua/show/2cid09995.html> (Дата звернення: 18.12.2023).

78. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 «Подання фінансової звітності» від 28.12.2009 № 1541. URL: zakon.rada.gov.ua. (Дата звернення: 18.12.2023)

79. Національні стандарти бухгалтерського обліку в Україні : нормативно-практичний довідник : навч. посібник. Львів : Інтелект-Захід, 2000. 188 с.

80. Онищенко В. Готівкові розрахунки 2020. *Головбух*. URL: <https://www.golovbukh.ua/article/8178-gotvkv-rozrahunki-2020>. (Дата звернення:

81. Осадча Г. Г., Марчук А. М. Грошові кошти: облік касових операцій. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 15. С. 595-599.

82. Остафійчук С. М. Грошові кошти та їх еквіваленти – найліквідніші активи підприємства. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2019. № 2(64). С. 215-220.

83. Парді С. Р. Шляхи вдосконалення обліку грошових коштів. *Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова*. 2018. № 2. С. 82-86.

84. Плиса В. Й., Плиса З. П. Короткий тлумачний словник основних понять і термінів бухгалтерського обліку (для студентів спеціальностей 073 – «Менеджмент» (освітня програма «Інформаційні системи у менеджменті; Менеджмент організацій і адміністрування») і 076 – «Підприємництво та торгівля (освітня програма «Підприємництво, організація бізнесу та торгівлі»)). Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2023. 53 с.

85. Політична економія [Електронний ресурс] : навчальний посібник / М. С. Бріль, О. М. Кліменко, І. Ф. Лісна та ін. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. 280 с.

86. Помулева В. М. Електронні гроші: сутність, облік та оподаткування. *Трансформація обліково-інформаційної політики та гармонізація фінансової звітності, аналізу і аудиту в умовах євроінтеграції* : монографія / за ред. Н. М. Левченко, Ж. К. Нестеренко. 2015. URL: <http://surl.li/pnaxl>. (Дата звернення: 18.12.2023).

87. Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні : Постанова правління НБУ від 29.12.2017 р. № 148. URL: zakon.rada.gov.ua. (Дата звернення: 18.12.2023).

88. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку № 88 / У кн. : Пархоменко В. М. Бухгалтерський облік в Україні. Нормативи. Коментарі. Київ: Лібра, 1996. Ч. 2. 368 с.

89. Положення про документальне забезпечення записів в бухгалтерському обліку, затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 24.03.95 р. № 88. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>. (Дата звернення: 24.12.2023).

90. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 р. № 996-XIV із змінами і доповненнями № 3332-VI від 12.05.2011 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>. (Дата звернення: 24.12.2023).

91. Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань від 02.09.2014 № 879. URL: zakon.rada.gov.ua. (Дата звернення: 24.12.2023).

92. Про Національний банк України: Закон України від 20 травня 1999 № 679-XIV року (зі змінами і доповненнями): URL: <http://surl.li/agrxf> (Дата звернення: 24.12.2023).

93. Про платіжні послуги: Закон України від 30 червня 2021 року № 1591-IX (зі змінами і доповненнями) URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2346-14>. (Дата звернення: 24.12.2023).

94. Про фермерське господарство: Закон України від 20.10.2021 р. № 973-IV (із змінами і доповненнями). URL: <http://zakon.rada.gov.ua>. (Дата звернення: 18.12.2023).

95. Прокопишин О. С., Прокопишин С. Б. Гуманітарна допомога: особливості обліку. *Актуальні проблеми сучасного бізнесу: обліково-фінансовий та управлінський аспекти*: матеріали III Міжнар. науково-практичної інтернет-конференції, 17-19 березня 2021 р. Ч. 1. Львів: ЛНАУ, 2021. С. 431-433.

96. Прокопишин С., Демянчук А. Експортний потенціал аграрних підприємств: формування, розвиток, оцінка. *Збірник матеріалів Звітної студентської наукової конференції за результатами науково-дослідної роботи у 2020 р.* С. 109-112.

97. Прокопишин С. Б., Огородник В. Р. Сільськогосподарські кооперативи у розвитку сільських територій та сільської економіки. *Студентська молодь і науковий прогрес в АПК*: тези доп. Міжнар. студ. наук. форуму, 5-7 жовтня 2021 року. Львів, 2021. С. 211.

98. Радченко М. А. Особливості відображення е-грошей в обліку. *Науковий*

вісник Ужгородського ун-ту. 2015. Вип. 45 (Том 2). URL: <http://www.visnykekon.uzhnu.edu.ua/images/pubs>. (Дата звернення: 21.12.2023).

99. Річні звіти XXXX XXXX Львівської області за 2020-2022 рр.

100. Садовська І. Б., Бабіч І. І., Нагірська К. Є. Організація обліку і оподаткування у фермерських господарствах в контексті професійного бухгалтерського судження. *Облік і фінанси.* 2019. № 4. С. 45–53.

101. Словник бухгалтерських термінів (за НП(С)БО та МСФЗ). URL: <https://document.vobu.ua/buhoblik/buhslovnuk> (Дата звернення: 21.12.2023).

102. Словник економіста та підприємця / А. М. Туренко, І. А. Дмитрієв, О. С. Іванілов, І. Ю. Шевченко. Харків: ХНАДУ, 2018. 340 с.

103. Стецюк П. А. Грошові потоки в декомпозиції фінансування економічного розвитку агроформувань. *Вісник Сумського національного аграрного університету.* 2016. № 1. С. 103-108.

104. Сучасна міжнародна економіка: підручник / за ред. В.М. Тарасевич. Дніпро : ПБП «Економіка» 2019. 386 с.

105. Стовпова А. С. Класифікація електронних грошей для цілей бухгалтерського обліку. *Інвестиції: практика та досвід.* 2018. № 14. URL: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=6199&i=11>. (Дата звернення 21.12.2023).

106. Совівський В. Є., Кулик Ю. М. Удосконалення обліку грошових коштів. *Облік, аналіз, аудит і оподаткування в умовах глобалізації економіки.* 2017. С. 204–205. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/13863> (Дата звернення 21.12.2023).

107. Теоретичні основи економічної політики: навч. посібник / П. П. Несененко, О. А. Артеменко, О. Є. Патлатой. Київ: ФОП Гуляєва В. М., 2019. 306 с.

108. Теорія та методологія досліджень економіки: навчально-методичний посібник для здобувачів освітньо-наукового ступеня «доктор філософії» зі спеціальності 051 Економіка усіх форм навчання [Електронний ресурс] /

[Упоряд.: Л.В. Проданова]; М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т. Черкаси: ЧДТУ, 2020. 134 с.

109. Стоянова-Коваль С. С., Крюкова І. О., Гоголь М. М., Морозюк Н.С. Організація бухгалтерського обліку. Одеса : Атлант, 2015. 250с.

110. Томчук В. В. Облік грошових коштів при застосуванні електронних форм обліку. *Збірник наукових праць ВНАУ*. 2016. № 3(69). С. 190-195.

111. Томчук В. В. Удосконалення форми первинних документів обліку грошових коштів. Київ : ННЦ «ІАЕ, 2015. 251с.

112. Тлустий А. О. Еволюція електронних грошових форм. *Фінансова система України*. 2015. Ч. 3. С. 397-403.

113. Халатур С. М. Вдосконалення управління грошовими потоками сільськогосподарського підприємства в умовах фінансової нестабільності. *Агросвіт*. 2020. № 22. С. 126-131.

114. Фінансовий та управлінський облік на сільськогосподарських підприємствах: підручник / М. Ф. Огійчук та ін.; за ред. проф. М. Ф. Огійчука. 7-ме вид., перероб. і допов. Київ: Алерта, 2016. 1040 с.

115. Шквір В. Д., Загородній А. Г., Височан О. С. Інформаційні системи і технології в обліку та аудиті: підручник. 5-те вид. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2019. 404 с.

116. Циган Р. М. Чинники удосконалення системи обліково-аналітичного забезпечення управління грошовими потоками підприємства. *Облік і фінанси*. 2018. № 3(81). С. 83-97.

117. Яка відповідальність за готівкові розрахунки в більших розмірах, ніж дозволено? *Дебет-Кредит*. 2020. URL: <https://news.dtki.ua/law/liability/65957>. (Дата звернення 12.12.2023).

118. Ясищена В. В. Систематизація основних елементів обліково-аналітичного забезпечення управління грошовими коштами підприємства. *Економічний простір*. 2016. № 106. С. 202-210.

119. Eurostat URL: <http://surl.li/pnayv>. (Дата звернення 12.12.2023).